

İNTEŞ
TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVEREN SENDİKASI

İNŞAAT SEKTÖRÜ

RAPORU

TEMMUZ
2016

GİRİŞ:

Ülkemiz gelişen, buna bağlı olarak ihtiyaçları artan bir ülke konumundadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, gelişimin ana eksenini ise kaçınılmaz olarak “inşaat” oluşturmaktadır. Barajlar, enerji üretim tesisleri, yollar, havaalanları, kentsel mekânlar, fabrikalar, hastaneler ve diğer tüm yaşamsal mekânlar ile o mekânları yaşanılır kılacak tüm altyapının ilk adımı “inşaat”la atılmaktadır. Geleceğe güvenle yürüme kararlılığında olan bir ülke, bu yürüyüşüne hiç şüphe yok ki “inşaat”la başlayacaktır.

Sektöre girdi sağlayan ve faaliyetlerini bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak devam ettiren diğer sektörlerin katkısı da dikkate alındığında inşaat sektörünün GSMH içindeki payının yaklaşık yüzde 30 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Inşaat sektörü, kendisine bağlı 200’den fazla alt sektörün ürettiği mal ve hizmete talep yaratan konumunda olup, bu yaygın etki, sektörün “ekonominin lokomotifi” olma vasfının en temel göstergesidir.

İngiltere’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, ortalama yeni bir evde 150 farklı meslek kolunu ilgilendiren 23.000 parça bulunmaktadır. Hiçbir ekonomik faaliyetin bu kadar çok doğrudan ya da dolaylı etki doğurma gücü olmadığı dikkate alındığında sektörün lokomotif gücünün, gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilemez değeri daha açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Inşaat sektörünün gelişmesinde hükümet politikalarının, uluslararası kredi kuruluşlarının, politika ve ekonomiyi etkileyen kararlarının doğrudan etkisi bulunmaktadır. Yatırım kararını veren ya da onu finanse eden otoritenin tercihi bu alanda faaliyette bulunan firmaları doğrudan etkilemektedir.

Yüksek oranlı - istikrarlı büyüme ve beraberinde istihdam yaratma ihtiyacı her zamankinden daha fazla olan Türkiye ekonomisi için, inşaat sektörünün önemi her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ MİLLİ GELİR VE BÜYÜME

Ülkemiz bugün güçlü ekonomiye geçiş sürecindedir. G-20'nin de üyesidir.

Türkiye ekonomisinin dünyanın ilk 10 ekonomisi içinde yer alması ve yıllık 500 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmesi hedefiyle hareket etmekte, buna ilişkin kalkınma planları ve eylem planları hazırlanmaktadır.

Türkiye son dönemde büyüme performansına ilişkin veriler aşağıda tablolarda belirtilmektedir:

- **Sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla ve inşaat sektörü gelişme hızları**

YILLAR	GSYİH GELİŞME HIZI (%)	İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN GELİŞME HIZI (%)
2005	8,4	9,3
2006	6,9	18,5
2007	4,7	5,7
2008	0,7	-8,1
2009	-4,8	-16,3
2010	9,2	18,3
2011 I. Çeyrek	12,4	15,7
2011 II. Çeyrek	9,3	13,5
2011 III. Çeyrek	8,7	10,7
2011 IV. Çeyrek	5,3	7,1
2011 Yıllık	8,8	11,5
2012 I. Çeyrek	3	2,5
2012 2. Çeyrek	2,9	-0,7
2012 3. Çeyrek	1,6	-0,8
2012 4. Çeyrek	1,4	1,5
2012 Yıllık	2,2	0,6
2013 1. Çeyrek	6,2	5,8
2013 2. Çeyrek	7,8	3,4
2013 3. Çeyrek	9,0	2,0
2013 4. Çeyrek	6,3	-2,2
2013 Yıllık	2,2	7,4
2014 1. Çeyrek	5,2	5,87
2014 2. Çeyrek	2,4	3,4
2014 3. Çeyrek	1,8	2,0
2014 4. Çeyrek	3,0	-2,1
2014 yıllık	3,0	2,2
2015 1. Çeyrek	2,5	-2,7

2015 2. Çeyrek	3,7	1,9
2015 3. Çeyrek	3,9	2,0
2015 4. Çeyrek	5,7	5,4
2015 yıllık	4,0	1,7
2016 1. Çeyrek	4,8	1,6

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Ekonomimiz iç ve dış dinamiklerden kaynaklanan önemli dalgalanmalar olmaktadır. Şöyle ki, inşaat sektörü 2001 krizinin ardından hızla küçülmüştür. Ancak, 2002 yılından itibaren uygulanan istikrar programı ile toparlanma sürecine girmiştir. 2004-2006 yılları arasında sektör rekor oranda büyüme göstermiştir. 2006 yılında yüzde 18,5 büyümeye ulaşmış, ancak 2007 yılından itibaren tekrar durgunluk sürecine girmiştir.

2007 yılında konut talebindeki azalma, seçim dönemi ve ekonomik ve siyasi belirsizlikler durgunluk döneminde etkili olmuştur. 2006'daki yüksek performanslı büyümenin ardından sektör 2007 yılında yüzde 5,7 oranında ancak büyüebilmiştir.

2007 yılı Ağustos ayında ABD'deki mortgage krizi ile başlayan finansal kriz, 2008 yılı Eylül ayından itibaren daha da derinleşerek global ölçekte bir ekonomik krize dönüşmüştür. Ülkemizde de 2007 yılında başlayan durgunluk 2008 yılında ekonomide çarkların tersine dönmesine yol açmıştır.

Küresel krizden ve ekonomik daralmadan en çok etkilenen sektörlerin başında inşaat sektörü gelmiştir. 2008 yılını, inşaat sektörü %8,1 küçülme ile tamamlamıştır. 2009 yılına kriz beklentisi ile başlanması inşaat sektörünü negatif yönde etkilemiştir. Özel sektör yatırımlarının durma noktasına gelmesi ile sektör ilk çeyrekte 18,6, ikinci çeyrekte 21,1, üçüncü çeyrekte 18,3, dördüncü çeyrekte ise 6,6 oranında küçülmüştür. Böylece, yıllık bazda %16,3 oranında küçülme görülmüştür.

2010 yılında ekonomide alınan önlemler ile bir önceki yılda görülen küçülmeye rağmen sektör yüksek oranlı büyüme performansı sergilemiştir. 2010 birinci çeyreğinde %8,3 büyüyen sektör, ikinci çeyrekte 20,4 oranında büyümüştür. Sektör son dönemde de büyüme ivmesini devam ettirerek % 22,1 oranında büyüme performansı sergilemiştir. Dördüncü dönemde 17,5 büyüyen inşaat sektörü 2010 yılını 18,3 oranında büyüme performansı ile kapamıştır.

İnşaat sektörü 2011 yılının ilk altı ayında da yüksek oranlı büyümesini sürdürmüştür. Birinci çeyrekte 15,7, ikinci çeyrekte 13,5 oranında büyüme performansı göstermiştir. Üçüncü çeyrekte sonra büyüme oranlarında nispi olarak yavaşlama olmuştur. İnşaat sektörü 2011 üçüncü çeyreğinde 10,7 oranında büyürken, 2011 dördüncü çeyreğinde 7,1 oranında büyüme performansı sergileyebilmiştir. Kamu sektörü inşaat harcamalarındaki daralma ve özel sektör tüketim harcamalarının azalması inşaat sektörünün küçülmesinde etkili olmuştur.

Bütün dünyada ekonomik krizin en yoğun hissedildiği ve siyasi istikrarsızlığın yaşandığı 2012 yılında, inşaat sektörü de Türk ekonomisinde yaşanan bu daralmadan doğal olarak etkilenmiştir. Türk ekonomisinin lokomotif sektörü olan ve 2011 yılında %11,3 büyüyen inşaat sektörü, 2012 yılının 9 ayında %1 büyümüştür. Dokuz aylık dönemde konut satışlarında ise %2,35 düşüş yaşanmıştır. Sektördeki daralma ve artan maliyetler sektörün aktörlerini de olumsuz etkilemiştir. 2011 yılında çok ciddi bir yükselişe imza atan inşaat sektörünün 2012 yılında gerçekleşen büyüme oranı %0,6 olabilmıştır.

2012 yılındaki durgunluğun ardından inşaat sektörü 2013 yılının ilk çeyreğinde yeniden atağa kalkmıştır. Sektör 2013 yılının başından itibaren hızla toparlanmış ve yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde Türkiye ortalamasının üzerinde büyümüştür. 2013 yılı dördüncü çeyreğinde **inşaat sektörü %6,2 oranında büyürken yıllık büyüme oranı %7,1 olmuştur**. Sektör birinci çeyrekte **%5,8**, ikinci çeyrekte **%7,6**, üçüncü çeyrekte **%8,6** oranında büyümüştür.

Bu veriler ile sektörün **Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçerisindeki payı** 2013 yılında **%6,0** olmuştur.

Ancak 2013 yılında ve 2014 yılının genelinde küresel ekonomilerdeki dalgalanmalara ve jeopolitik risklere rağmen sağlam duruşunu devam ettirmiştir.

Bazı temel göstergelere bakılacak olursa 2014 yılında kamu borç yükü azalmaya devam etmiştir. Faiz politikalarındaki kararlı tutum borçlanmanın reel maliyetinin düşük seviyelerde gerçekleşmesini sağlamıştır. Cari açık azalışını sürdürmüş, bankacılık sektörümüz güçlü ve sağlam yapısını korumayı başarmıştır.

Ancak, enflasyon son iki yıldaki en yüksek seviyelere dayanmıştır. Yılın başından beri yükselerek beklentilerin üzerinde bir enflasyon gerçekleşmiştir. İstihdam konularında bazı yapısal sorunlar devam etmiştir. İşsizlik rakamları 2014'ün son dönemde açıklanan verilerinde yüzde 10'lar düzeyinde gerçekleşmiştir.

2014 yılında Dünya siyasi ve ekonomik risklere maruz kalmıştır. Özellikle Avrupa ekonomilerindeki resesyon küresel piyasaları, dolayısıyla ülkemiz ekonomisini de etkilemiştir.

Ekonomide Dolar ve Euro kurlarının yukarı yönlü hareketi sektör üretiminde maliyetlerin artmasına, konuta olan talebin sınırlı düzeyde kalmasına neden olmuş, inşaat sektörünün düşük tempolu bir büyüme göstermesine yol açmıştır.

İnşaat sektörü 2014'ün ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %5,2, ikinci çeyreğinde ise %2,7 büyümüştür. Üçüncü çeyrekte büyüme hızı ise 2,9 olmuştur. Dördüncü çeyrekte ise kamu inşaat harcamalarındaki daralma ve özel sektör inşaat harcamalarındaki durgunluk nedeni ile inşaat sektörü son çeyreği eksi %2,2 küçülme ile tamamlamıştır.

2015 yılı küresel ekonomilerdeki dalgalanmalar ve komşu ülkelerdeki gerginlikler, ve seçim sürecine girilmiş olması nedeni ile kritik bir yıl olarak başlamıştır.

Türkiye ekonomisi 2015 yılında %4 oranında büyümüştür. 2014 yılında ise ekonomi %2,9 oranında büyüme performansı göstermişti. 2015 yılında yakalanan büyüme oranı Orta Vadeli Eylem Planlarına uygun olmuştur. Büyümeye en yüksek katkı özel tüketim harcamaları ve kamu harcamalarından kaynaklanmıştır. Ayrıca 2015 yılının son çeyreğinde kamu ve özel sektörün inşaat, makine teçhizat yatırımlarındaki artış büyümede etkin olmuştur.

2014 yılının dördüncü çeyreğinde **%5,7** oranında büyüyen inşaat sektörü **2015** yılının aynı döneminde **%5,4** oranında büyümüştür. Sektörde seçim süreci sonrasında belirsizliklerin azalması 2015 yılının son döneminde büyüme performansını yükseltmiştir.

Sektör 2015 yılının **birinci çeyrekte %-2,7** oranında küçülmüş, **ikinci çeyrekte ise %1,9** oranında, **üçüncü çeyrekte ise %2,0** oranında büyüme göstermiştir.

Bu performans ile sektörün yıllık büyümesi **%1,7 oranında** artmıştır.

Sektörü oluşturan faaliyetlerin toplam katma değeri sabit fiyatlarla **7 milyar 503 milyon TL** olmuştur.

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriler

Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış verilerde ise inşaat sektörü 2015 yılı dördüncü çeyrekte **%0,9 oranında** artmıştır.

İnşaat sektöründe harcamalar yöntemiyle mevsim ve taksim etkisinden arındırılmış verilerdeki gelişmeler ise şöyledir:

kamu inşaatları %3,0 oranında artmış, **özel inşaatlar % -1,7** oranında daralmıştır.

2016 yılı verileri

2016 yılı inşaat sektöründe ağırlıklı olarak yap-işler devret modeli ile yürütülen projeler devam etmektedir. Başta ulaştırma olmak üzere, enerji ev tarımsal alt yapı alanında sürmekte olan büyük projeler sektörün performansını yükseltmektedir.

İnşaat sektörü genel ekonomideki 4,8 oranında büyümeye karşılık 2016 yılının ilk çeyreğinde 1,6 oranında büyüme performansı sergilemiştir.

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Gelişme Hızları / Sabit Fiyatlar ile /1.000 TL

	Genel Ekonomi	İnşaat Sektörü	Sektörel Payları %	Büyüme Hızı %
2005	83.485.590	5 250 284	5,8	9,3
2006	90.499.730	6 220 955	6,4	18,5
2007	96.738.320	6 573 647	6,5	5,7
2008	101.254.625	6 040 811	5,9	-8,1
2009	101.921.729	5 067 195	5,2	-16,1
2010	97.003.114	5 996 258	5,7	18,3
2011	105.885.643	6 688 256	5,8	11,5
2012	115.174.724	6 726 223	5,7	0,6
2013	122.476.094	7.198.092	6,0	7,0

2014	126 127 931	7 377 557	5,8	2,2
2015 1. Çeyrek	30.224.168	1.714.626	5,7	-2,7
2015 2. Çeyrek	32.076.646	1.907.917	5,9	1,0
2015 3. Çeyrek	34.910.917	1.944.265	5,6	2,0
2015 4 Çeyrek	34.077.276	1.936.708	5,7	5,4
2015 yıllık	131.289.008	7.503.516	5,7	4,0
2016 1. Çeyrek	31.679.388	975.156	3,1	1,6

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

İnşaat sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içerisindeki payının önemli olduğu bilinmektedir. Cari fiyatlarla 2007’de inşaat sektörünün GSYİH içerisindeki payı %4,9 olmuştur. 2009 yılında ise sektörün milli gelir içerisindeki payı %3,8’e düşmüştür. 2010 yılında ekonominin gelişme trendi içerisinde olması ve büyük inşaat projeleri nedeniyle sektörün payı yeniden artarak %4,1 olurken, 2011 yılında 4,5, 2012 yılında 4,4 olmuştur. 2013 yılında ise sektör milli gelirden %6,0 oranında pay alabilmiştir.

2014 yılı dördünü çeyrekte sektörün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı %5,9 olmuştur .

2015 yılının üçüncü çeyreğinde sektörü oluşturan faaliyetlerin toplam katma değeri dokuz aylık dönemde sabit fiyatlarla 5 milyar 564 milyon TL olmuş, bu veriler ile sektörün Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçerisinden aldığı pay %5,8 olarak gerçekleşmiştir.

2015 yılında Sektörümüzün **Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçerisinden aldığı pay %5,7** olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılının birinci çeyreğinde sektörü oluşturan faaliyetlerin toplam katma değeri 975 milyar 156 milyon TL olmuş bu veriler ile sektörün Gayri Safi Milli Hasıla İçerisindeki payı 3,1 düzeyinde olmuştur.

- **Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumları /1.000 TL**

(Harcamala Yöntemiyle GSYİH Gelişme Hızı, (Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	Kamu Sektörü	Makine-Teçhizat	İnşaat	Özel Sektör	Makine teçhizat	İnşaat
2013	30.227.888	5.881.288	1.212.557	4.668.730	27.346.600	16.629.125	7.715.475
2014	29.887.582	5.432.091	1.248.052	4.184.039	25.455.491	15.991.478	8.464.012
2015 1. Çeyrek	7.048.540	1.065.814	105.759	960.055	960.055	3.958.823	2.024.144

2015 2. Çeyrek	8.310.484	1.400.281	240.759	1.159.791	1.159.791	4.813.823	2.097.045
2015 3. Çeyrek	7.400.173	1.446.281	235.232	1.210.987	1.210.987	3.822.247	2.131.707
2015 4. çeyrek	8.206.103	1.932.557	726.273	1.206.284	1.206.284	4.162.644	2.110.902
2015 yıllık	30.965.540	5.844.871	1.307.753	4.537.118	4.537.118	16.756.872	8.464.012
2016 1. Çeyrek	7 041 933	1 078 946	103 790	975 156	5 962 987	3 772 541	2 190 446

Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplar Bülteni

2015 yılı verileri

Hane halklarının nihai tüketim harcamaları 2015 yılında sabit fiyatlarla %4,5'lik artışla **87 milyar 392 milyon TL**, olmuştur. Devletin nihai tüketim harcamaları ise 2015 yılında sabit fiyatlarla %6,7'lik artışla **14 milyar 975 milyon TL olmuştur**

Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu

Gayrisafi sabit sermaye oluşumu, 2015 yılında sabit fiyatlarla %3,6'lık artışla 30 milyar 965 milyon TL olmuştur. Gayri Safi Sabit Sermaye oluşumu içerisinde kamu sektörü harcamaları %7,6 oranında artmıştır. Bu rakam içerisinde; makine teçhizat yatırımları %4,8 oranında artarken, kamu inşaat harcamaları %8,4 oranında büyümüştür.

Kamu sektörü inşaat harcamalarının çeyreklik veriler Birinci çeyrekte **%1,7**, ikinci çeyrekte **%7,8**, üçüncü çeyrekte **%12,0**, dördüncü çeyrekte **11,4 performans göstermiştir.**

Özel sektör yatırımları 2015 yılında %2,7 oranında büyümüştür. Bu rakam içerisinde; makine teçhizat yatırımları %4,8 oranında, özel sektör inşaat harcamaları ise %1,2 oranında küçülmüştür.

Özel sektör inşaat harcamalarının çeyreklik veriler birinci çeyrekte **% -4,1**, ikinci çeyrekte **% -0,7**, üçüncü çeyrekte **%-2,3**, dördüncü çeyrekte **%2,5 performans göstermiştir.**

2016 yılı verileri

Gayrisafi sabit sermaye oluşumu, 2016 yılının birinci çeyreğinde sabit fiyatlarla %0,1 oranında azalmıştır. Gayri Safi Sabit Sermaye oluşumu 2015 yılının aynı döneminde %23,3 oranında artmıştır.

Gayri Safi Sabit Sermaye oluşumu içerisinde kamu sektörü harcamaları %1,2 oranında artmıştır. Bu rakam içerisinde; makine teçhizat yatırımları %1,9 oranında azalırken, kamu inşaat harcamaları %1,6 oranında büyümüştür.

Özel sektör yatırımları 2016 yılının birinci çeyreğinde **%0,3** oranında azalmıştır. Bu rakam içerisinde; **makine teçhizat yatırımları %4,7** oranında azalmıştır. **Özel sektör inşaat harcamaları ise pozitif büyüme sergilemiş %8,2** oranında artmıştır.

- **İnşaat Sektörü Ciro ve Üretim İndeksleri**

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Ciro Endeksi 2015 yılı IV. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre **%4,5 oranında** artmıştır.

Takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Ciro Endeksi ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %10,0 oranında artarken, 2015 yılında bir önceki yıla göre **%0,5 oranında** artmıştır

İnşaat sektöründe üretim %1,1 artmıştır

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Üretim Endeksi 2015 yılı IV. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,1 oranında artmıştır.

Takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Üretim Endeksi ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,8 oranında artarken, 2015 yılında bir önceki yıla göre %1,7 oranında artmıştır.

2016 YILI VERİLERİ

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat ciro endeksi, 2016 yılı I. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,0 oranında azaldı. Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat ciro endeksi ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %2,4 oranında arttı.

Üç Aylık İnşaat Sektörü Ciro Endeksi ve Değişim Oranları,

İnşaat tipleri	Yıl	Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış ciro endeksi							
		Endeks				Çeyreklik değişim (%)			
		Çeyrek -				Çeyrek			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
Toplam	2012	105,1	109,3	114,2	122,7	-2,9	4,0	4,5	7,4
	2013	126,7	128,0	132,4	127,0	3,3	1,1	3,4	-4,0
	2014	161,1	130,3	129,3	129,9	26,8	-19,1	-0,7	0,4
	2015	134,7	130,9	133,0	138,1	5,5	-2,8	1,7	3,8
	2016	136,7				-1,0			
	Bina	2012	115,3	113,1	121,3	132,8	-0,7	-1,9	7,2
2013		128,2	130,5	143,3	130,2	-3,5	1,8	9,8	-9,1
2014		166,9	143,6	142,3	142,4	28,2	-14,0	-0,9	0,1
2015		146,3	140,1	144,4	149,4	2,2	-4,3	3,1	3,4
2016		159,5				6,8			
Bina dışı		2012	94,7	102,4	103,2	111,8	-7,2	8,1	0,7
	2013	118,0	120,5	117,6	120,4	5,6	2,1	-2,4	2,4
	2014	138,2	106,9	108,4	100,7	14,8	-22,7	1,4	-7,1
	2015	121,6	108,3	111,2	125,8	29,5	-10,9	2,6	13,2
	2016								

2016	112,6				-10,5			
------	-------	--	--	--	-------	--	--	--

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri haber bülteni

İnşaat tipleri	Yıl	Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış İnşaat Üretim Endeksi							
		Endeks				Çeyreklik değişim (%)			
		Çeyrek -				Çeyrek -			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
Toplam	2012	110,4	110,6	112,4	115,5	-2,5	0,2	1,6	2,7
	2013	117,9	119,8	122,0	124,0	2,1	1,6	1,9	1,6
	2014	125,3	124,2	124,3	123,6	1,0	-0,8	0,1	-0,6
	2015	123,3	126,4	128,7	127,1	0,9	2,5	1,8	-1,2
	2016	129,8				2,1			
Bina	2012	116,5	116,1	115,9	117,6	-0,5	-0,3	-0,1	1,4
	2013	117,9	119,5	122,2	124,4	0,3	1,3	2,3	1,8
	2014	127,9	129,2	130,4	130,6	2,8	1,1	0,9	0,1
	2015	125,8	130,1	131,8	129,5	-0,4	3,4	1,3	-1,7
	2016	133,7				3,3			
Bina dışı	2012	90,9	98,0	100,5	102,8	-3,1	7,9	2,6	2,2
	2013	122,3	122,2	120,6	122,6	19,2	-0,1	-1,4	1,7
	2014	116,5	105,8	103,1	104,0	-4,9	-9,2	-2,6	0,9
	2015	117,6	113,4	116,6	118,1	8,7	-3,6	2,9	1,3
	2016	120,0				1,6			

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, İnşaat Ciro ve Üretim Endeksleri haber bülteni

İŞGÜCÜ VERİLERİ

❖ İnşaat Sektörü İstihdamı

Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2015 yılı Aralık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 59 bin kişi artarak 3 milyon 204 bin kişi oldu.

İşsizlik oranı ise 0,1 puanlık azalış ile %10,8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 0,2 puanlık azalış ile %12,7 olarak tahmin edilmiştir. 15-24 yaş grubunu içeren genç işsizlik oranı 1 puanlık azalış ile %19,2 olmuştur.

İstihdam edilenlerin sayısı 2015 yılı Aralık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 806 bin kişi artarak 26 milyon 448 bin kişi, istihdam oranı ise 0,7 puanlık artış ile %45,4 olmuştur.

Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 7 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 814 bin kişi artmıştır.

Aralık 2015 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan azalarak %32,1 olarak gerçekleşmiştir.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam bir önceki döneme göre 67 bin kişi artarak 26 milyon 953 bin kişi olarak gerçekleşti. İstihdam oranı değişim göstermeyerek %46,2 oldu.

Aralık 2015 döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla tarım dışı işgücü 767 bin kişi artmıştır. Tarım dışı istihdamda sanayi sektöründe mevsim etkisinden arındırılmış verilerdeki artış bir önceki yılın aynı dönemine göre 45 bin kişi olurken bu veriler inşaat sektöründe 48 bin kişi artış, hizmetler sektöründe 674 bin kişi artış olarak gerçekleşmiştir.

Tarım dışı istihdamın inşaat sektörüne oranı 8,75 olarak gerçekleşmiştir. Aralık 2015 döneminde bir önceki döneme göre inşaat istihdam artışları sadece 3 bin ile sınırlı kalmıştır.

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı bir önceki döneme göre 27 bin kişi azalarak 3 milyon 94 bin kişi olarak gerçekleşti. İşsizlik oranı 0,1 puanlık azalış ile %10,3 olmuştur.

2016 yılı verileri

Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2016 yılı Nisan döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 3 bin kişi artarak 2 milyon 824 bin kişi olmuştur.

İşsizlik oranı ise 0,3 puanlık azalış ile %9,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 0,6 puanlık azalış ile %11 olarak tahmin edilmiştir.

Nisan 2016 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puan artarak %33,5 olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı kayıt dışılık oranı ise %20,9 oranında gerçekleşmiştir.

Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam bir önceki döneme göre 120 bin kişi artarak 27 milyon 469 bin kişi olarak gerçekleşti. İstihdam oranı 0,1 puanlık artış ile %46,9 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı bir önceki döneme göre 14 bin kişi artarak 2 milyon 938 bin kişi olarak gerçekleşti. İşsizlik oranı değişim göstermeyerek %9,7 olmuştur

Bu dönemde mevsim etkisinden arındırılmış inşaat sektöründe istihdam edilen kişi sayısı bir önceki döneme göre 7 bin kişi artarak 2 milyon 021 kişi istihdam edilmiştir.

Toplam İstihdam ve İnşaat Sektörü Verileri

Yıllar	Tarım Dışı İstihdam/kişi	İnşaat Sektörü/ kişi	İnşaat Sektörü/Tarım Dışı İstihdam
2005	15.553.000	1.171.000	7,53%
2006	15.241.000	1.189.000	7,80%
2007	15.588.000	1.224.000	7,85%
2008	15.959.000	1.125.000	7,00%
2009	16.324.000	1.297.000	7,94%
2010	17.082.000	1.442.000	8,44%
2011	18.079.000	1.512.000	8,36%
2012	19.080.000	1.647.000	8,63%
2013	19.755.000	1.753.000	8,87%
2014	20.632.000	1.829.000	8,86%
2014	20.632.000	1.829.000	8,86%
2015	21.445.000	1.878.000	8,75%
2015 Nisan	21.127.000	1.916.000	9,06%
2016 Nisan	22.286.000	1.840.000	8,25%

Kaynak: TÜİK hane halkı işgücü istatistikleri,

2015 yılı 15-64 Yaş arası meslek gruplarına göre inşaat sektöründe çalışanların dağılımı

Yöneticiler	79
Profesyonel Meslek Mensupları	56
Teknisyenler, Teknikerler Ve Yardımcı Pro.Meslek Mensupları	72
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	72
Hizmet Ve Satış Elemanları	58
Nitelikli Tarım, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	1
Sanatkarlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar	1004
Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar	186
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	372

15-64 yaş Arası İnşaat Sektöründe çalışanların eğitim durumuna göre dağılımı

Okuma Yazma Bilmeye	28
---------------------	----

Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	79
İlkokul	792
İlköğretim	311
(Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	200
Genel Lise	150
Lise Dengi Mesleki Okul	160
Yüksek Öğretim	180

İnşaat Sektörü İşteki Durumuna Göre Çalışan Sayı

Ücretli, Maaşlı Veya Yevmiyeli	1574
İşveren	122
Kendi Hesabına	181
Ücretsiz Aile İşçisi	22

2015 yılı Sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılığa göre istihdam edilenler

Kayıtlı	1228	35,4
Kayıtlı Değil	672	64,6

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

İnşaat İşgücü Girdi Endeksleri

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi 2015 yılı IV. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,9 oranında azalmıştır.

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi ise, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %6,9 oranında azalırken, 2015 yılında bir önceki yıla göre %8,3 oranında azalmıştır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi 2015 yılı IV. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,4 oranında azalmıştır.

Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi ise, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %6,6 oranında azalırken, 2015 yılında bir önceki yıla göre %9,6 oranında azalmıştır.

2016 yılı verileri

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi 2016 yılı I. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,7 oranında azalmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat istihdam endeksi ise, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %6,7 oranında azalmıştır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi 2016 yılı I. çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %1,8 oranında azalmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış inşaat çalışılan saat endeksi ise, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %6,4 oranında azalmıştır.

İnşaat mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış istihdam endeksi ve değişim oranları

		Çeyrek			
		I	II	III	IV
Toplam	2012	0,4	0,5	-0,7	-1,3
	2013	-1,5	-1,4	-1,4	-2,6
	2014	-3,1	-3,9	-4,3	-2,1
	2015	-2,0	-1,7	-1,0	-1,9
	2016	-1,7			
Bina	2012	0,4	0,5	-1,2	-1,7
	2013	-1,7	-1,6	-1,3	-2,2
	2014	-2,8	-3,0	-3,5	-1,6
	2015	-1,8	-1,8	-1,5	-2,3
	2016	-2,4			
Bina dışı	2012	-1,4	1,9	1,0	-0,4
	2013	-3,1	0,6	-1,7	-3,3
	2014	-2,6	-8,0	-8,7	-2,5
	2015	-2,1	-0,6	-1,0	-1,6
	2016	1,0			

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

KONUT SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

- Yapı Ruhsatı Verileri

2015 yılında bir önceki yıla göre belediyeler tarafından yapı ruhsatı verilen yapıların bina sayısı %12,3, yüzölçümü %16,4, değeri %11,4, daire sayısı %15,5 oranında azalmıştır.

2015 yılında bir önceki yıla göre belediyeler tarafından **yapı ruhsatı verilen yapıların** bina sayısı %12,3, yüzölçümü %16,4, değeri %11,4, daire sayısı %15,5 oranında azalmıştır.

2014 yılında **139.439** bina için Yapı Ruhsatı belgesi verilirken, 2015 yılında Yapı ruhsatı verilen bina sayısı **122.243 olmuştur.**

Kullanma amacına göre 82.307 bina ile yüksek paya iki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar sahip olmuştur. Aynı dönemde ofis binalarında 3.842, kamu eğlence, eğitim, hastane veya bakım kuruluşları binalarında 2.058, Otel vb binalarında ise 794 binaya yapı ruhsatı verilmiştir.

Yapı sahipliğine göre daire sayısında toplam 870 bin 515 dairenin 803 bin 507'si özel sektör, 52 bin 745'i devlet sektörü ve 14 bin 263'ü yapı kooperatifleri tarafından alınmıştır.

2016 yılı verileri

2016 yılı ilk çeyrek verileri konut arzında süren hareketliliğin devam ettiğine işaret etmektedir. Belediyeler tarafından yapı ruhsatı verilen yapıların 2016 yılının ilk üç ayında bir önceki yıla göre, bina sayısı %28,0 oranında artış göstermiştir.

Kullanma amacına göre 37,9 milyon m² ile en yüksek paya iki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar sahip oldu. Bunu 3,2 milyon m² ile ikamet amaçlı binalar dışındaki diğer binaları izlemiştir.

	Bina Sayısı	Yüzölçümü (m ²)	Değer (TL)	Daire sayısı
2004	75 495	69 719 611	24 108 198 467	330 446
2005	114 254	106 424 587	40 529 421 744	546 618
2006	114 204	122 909 886	56 195 862 967	600 387
2007	105 865	124 132 360	61 709 610 627	581 696
2008	95 193	103 846 233	59 006 449 177	503 565
2009	92 342	100 726 544	54 367 862 313	518 475
2010	141 371	178 776 701	103 256 212 659	916 504
2011	101 900	123 621 864	80 755 662 747	650 127
2012	104.151	152.952.913	101.339.464.571	750.922
2013	121 266	175 167 417	126 412 904 992	837 282
2014	139 439	220 264 118	175 667 839 097	1 030 684
2015	122.243	184 050 956	155 712 678 652	870 515
2016 birinci çeyrek	32 548	52 070 237	52 070 237	248 925

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

- **Yapı Kullanma İzin Belgesi**

Yapı kullanma izin belgesi verilen yapılarda da sonuçlar azalma yönünde olmuştur. 2015 yılında bir önceki yıla göre belediyeler tarafından yapı kullanma izin belgesi verilen yapıların bina sayısı %12,0, yüzölçümü %6,6, değeri %0,3, daire sayısı %6,0 oranında azalmıştır.

2014 yılında 123.797 bina için Yapı Kullanma İzin belgesi verilirken, 2015 yılında 108.893 bina için yapı kullanım izin belgesi verilmiştir.

Kullanma amacına göre 76.207 bina ile en yüksek paya iki ve daha fazla daireli ikamet amaçlı binalar sahip olmuştur. Bir daireli ikamet amaçlı binalarda 17 206, toptan ve perakende ticaret binaları 5710, ofis Binaları 1336 bina için Yapı kullanım izin belgesi verilmiştir.

Yapı sahipliğine göre daire sayısında toplam 724 bin 331 dairenin 668 bin 444'ü özel sektör, 39 bin 103'ü devlet sektörü ve 16 bin 784'ü yapı kooperatifleri tarafından alınmıştır.

2016 yılı verileri

Belediyeler tarafından yapı kullanma izin belgesi verilen yapıların 2016 yılının ilk üç ayında bir önceki yıla göre, bina sayısı %2,6, yüzölçümü %2,2, değeri %6,3, daire sayısı %0,7 oranında artmıştır.

Yapı sahipliğine göre daire sayısında toplam 161 bin 383 dairenin 150 bin 288'i özel sektör, 6 bin 979'u devlet sektörü ve 4 bin 116'sı yapı kooperatifleri tarafından alınmıştır.

	Bina Sayısı	Yüzölçümü (m ²)	Değer (TL)	Daire sayısı
2004	40 792	31 028 172	10 306 575 645	164.994
2005	64 126	50 324 600	18 445 263 149	249.816
2006	73 383	57 207 320	25 050 689 452	295.389
2007	67 913	63 150 147	30 296 766 701	325.330
2008	76 069	70 957 036	39 002 256 405	357.286
2009	94 772	94 567 729	49 356 423 320	469.981
2010	81 952	85 438 877	47 465 954 812	429.591
2011	98 339	105 650 512	66.;;	556.769
2012	94.750	103.877.581	69.053.133.627	546.672
2013	120.268	137.890.680	97.840.178.705	721.501
2014	123 797	151 465 262	118 552 648 286	770 308
2015	108 893	141 441 757	118 183 103 337	724 331
2016 birinci çeyrek				

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

• Yapı Sahipliğine Göre Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar

Aşağıdaki tabloda Yapı ruhsatı verilerine göre 2005 ve 2016 yılları arası dağılım aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Yıl		Toplam	Özel sektör	Yapı kooperatifi	Devlet sektörü
2005	Yapı sayısı	114 254	102 802	6 809	4 643
	Yüzölçümü m2	106 424 587	87 973 288	7 218 013	11 233 286
	Değer-TL	40 529 421 744	33 410 483 846	2 777 802 354	4 341 135 544
2006	Yapı sayısı	114 204	105 206	6 005	2 993
	Yüzölçümü m2	122 909 886	102 733 264	10 798 286	9 378 336
	Değer TL	56 195 862 967	47 031 892 287	4 891 295 986	4 272 674 694
2007	Yapı sayısı	106 659	96 840	5 194	4 625
	Yüzölçümü m2	125 067 023	105 763 741	8 308 582	10 994 700
	Değer TL	61 300 286 560	51 846 694 149	3 974 329 977	5 479 262 434
2008	Yapı sayısı	95 193	85 175	3 556	6 462
	Yüzölçümü m2	103 846 233	82 567 705	6 084 524	15 194 004

	Değer TL	59 006 449 177	46 943 638 432	3 432 728 485	8 630 082 260
2009	Yapı sayısı	92 342	81 839	5 526	4 977
	Yüzölçümü m2	100 726 544	79 963 328	6 936 646	13 826 570
	Değer TL	54 367 862 313	43 186 496 663	3 692 214 873	7 489 150 777
2010	Yapı sayısı	132 589	119 377	6 114	7 098
	Yüzölçümü m2	166 999 697	136 620 755	10 127 419	20 251 523
	Değer TL	96 438 036 831	78 878 371 222	5 869 643 710	11 690 021 899
2011	Yapı sayısı	101.900	94.148	1.591	6.161
	Yüzölçümü m2	123.621.864	103.901.551	2.942.059	16.778.254
	Değer TL	80.755.662.747	67.892.867.626	1.867.494.324	10.995.300.797
2012	Yapı sayısı	95. 763	88.721	2.859	4.183
	Yüzölçümü m2	106 .950. 602	91.360.316	3.013.007	12.577.279
	Değer TL	71 .241. 730. 346	60.610.733.731	1.965.407.714	8.665.588.901
2013	Yapı sayısı	120. 268	111.730	110 569	5.622
	Yüzölçümü m2	137 .890. 680	118.620.154	145 434 799	15.073.299
	Değer TL	97. 840. 178. 705	83.827.621.373	104 889 842 488	11.054.273.652
2014	Yapı sayısı	139 439	6 708	2 286	130 445
	Yüzölçümü m2	220 264 118	26 046 809	4 025 502	190 191 807
	Değer TL	175 667 839 097	20 833 262 707	3 170 195 023	151 664 381 367
2015	Yapı sayısı	122 243	6 818	1 767	113 658
	Yüzölçümü m2	184 050 956	26 392 189	3 344 518	154 314 249
	Değer TL	155 712 678 652	22 400 953 135	2 778 949 324	130 532 776 193
2016	Yapı sayısı	32 548	30 374	352	1 822
	Yüzölçümü m2	52 070 237	42 532 483	978 326	8 559 428
	Değer TL	45 903 339 960	37 500 446 529	848 866 944	7 554 026 487

- Konut Satış İstatistikleri

YILLAR	SAYI
2010	607.098
2011	708.275
2012	701.621
2013	1.157.190
2014	1 165 381
2015	1 289 320
2015-Ocak-Nisan	416.535
2016-Ocak-Nisan	409.812

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Konut satışları 2015 yılında bir önceki yıla göre %10,6 artış göstererek 142 599konut satışı gerçekleşmiştir. Konut satışlarında, İstanbul 26 595 konut satışı ile en yüksek paya (%18,7)

sahip oldu. Satış sayılarına göre İstanbul'u, 16 046 konut satışı (%11,3) ile Ankara, 8 345 konut satışı (%5,9) ile İzmir izlemiştir.

Türkiye genelinde ipotekli konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %6,6 oranında azalış göstererek 40 283 olmuş böylece toplam konut satışları içinde ipotekli satışların payı %28,2 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye genelinde ilk defa satılan konut sayısının payı %51,9 olarak bir önceki yılın aynı ayına göre %12,4 artmış, satılan konut sayısı 74 032 olmuştur.

Türkiye genelinde ikinci el konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %0,4 azalış göstererek 68.567 olmuştur.

Yabancılara yapılan konut satışları 2015 yılında bir önceki yıla göre %20,4 arttı. Yabancılara yapılan konut satışlarında 2015 yılında ilk sırayı 7 493 konut ile İstanbul, ikinci sırayı 6 072 konut ile Antalya aldı. Antalya'yı 1 501 konut satışı ile Bursa ve 1 425 konut satışı ile Yalova izlemişti.

Şubat 2016 yılı verileri

Türkiye genelinde konut satışları 2016 Nisan ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %10,9 oranında azalarak 106 348 olmuştur.

2016 Ocak-Şubat ayında ise 409.812 adet konut satılmıştır.

Türkiye genelinde ipotekli konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %27,4 oranında azalış göstererek 33 429 olmuştur.

Türkiye genelinde ilk defa satılan konut sayısı bir önceki yılın aynı ayına göre %10,8 azalarak 46 908 olmuştur.

Türkiye genelinde ikinci el konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %10,9 azalış göstererek 59.440 olmuştur.

Yabancılara yapılan konut satışları bir önceki yılın aynı ayına göre %14,4 azalarak 1.581 olmuştur.

BÜTÇE VE YATIRIMLAR

- **Bütçe ve Vergi Gelirleri**

Yıllar	Vergi Gelirleri / Bin TL
2005	119.627.000
2006	137.480.292
2007	158.152.898
2008	168.109.000
2009	172.416.575
2010	210.532.000
2011	253.765.000
2012	278.751.000
2013	326.125.000
2014	352.514.000
2015	407.475.000
2015 Ocak-Haziran	194.673.000
2016 Ocak-Haziran	216.553.000

Kaynak: Maliye Bakanlığı Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu

2014 yılı Ocak-Aralık dönemi vergi gelirleri tahsilatı geçen yılın aynı dönemine göre %8,1 oranında artarak 352 milyar 437 milyon TL olmuştur.

Kalkınma Bakanlığı verilerine göre yıl sonu gerçekleşme sonuçlarına göre, 472,9 milyar TL olarak programlanan 2015 yılı merkezi yönetim bütçesi harcamaları bu tutarın 33 milyar TL üzerine çıkarak 506 milyar TL; bütçe gelirleri ise 452 milyar TL olan başlangıç tahminlerinin 31,4 milyar TL üzerine çıkarak 483,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında bütçe gelirlerinin başlangıç bütçesinde öngörülenin üzerinde olmasında hem vergi gelirlerinin hem de vergi dışı gelirlerin katkısı bulunmaktadır. 2015 yılı Ocak-Aralık dönemi vergi gelirleri tahsilatı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6 artarak oranında artarak 407 milyar 475 milyon TL olmuştur.

2014 yılı Ocak-Aralık döneminde bütçe gelirleri 425 milyar 383 milyon TL iken 2015 yılının aynı döneminde yüzde 13,6 oranda artarak 483 milyar 386 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2015 yılı Ocak-Aralık dönemi vergi gelirleri tahsilatı ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6 oranında artarak 407 milyar 475 milyon TL olmuştur.

Merkezi yönetim bütçesi 2014 yılı Ocak-Aralık döneminde 23 milyar 370 milyon TL açık vermiş iken **2015 yılı Ocak-Aralık** döneminde 22 milyar 606 milyon TL açık vermiştir.

2014 yılı Ocak-Aralık döneminde 26 milyar 544 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken 2015 yılı Ocak-Aralık döneminde 30 milyar 400 milyon TL faiz dışı fazla verilmiştir.

- **2016 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Gelişmeleri**

2015 yılı Ocak-Haziran döneminde bütçe gelirleri 237 milyar 465 milyon TL iken 2016 yılının aynı döneminde yüzde 15,8 oranında artarak 275 milyar 1 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı Ocak-Haziran döneminde %15,8 oranında artarak 275 milyar 1 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı Ocak-Haziran dönemi vergi gelirleri tahsilatı geçen yılın aynı dönemine göre % 11,2 oranında artarak 216 milyar 553 milyon TL olmuştur.

Merkezi yönetim bütçesi 2015 yılı Ocak-Haziran döneminde 804 milyar TL fazla vermiş iken 2016 yılı Ocak-Haziran döneminde 1 milyar 149 milyon TL fazla vermiştir.

2015 yılı Ocak-Haziran döneminde 30 milyar 520 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken 2016 yılı Ocak-Haziran döneminde 27 milyar 539 milyon TL faiz dışı fazla verilmiştir.

- **Bütçe Giderleri ve Yatırımların Bütçe İçindeki Payı**

2014 yılı Ocak Aralık döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri 448 milyar 424 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Personel giderleri,2014 yılı Ocak –Aralık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre %14,7 oranında artarak 110 milyar 370 milyon TL olmuştur

2014 yılı Ocak-Aralık döneminde sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ise geçen yılın aynı dönemine göre %16, oranında artarak **18 milyar 926 milyon TL** olmuştur. 2014 yılı Ocak Aralık döneminde cari transferler içinde yer alan tarımsal destekleme ödemeleri

Yıllar	Başlangıç Ödenek /TL	Gerçekleşmeler/T OcakL	Sermaye Giderleri Bütçe Payı %
2005	10.070.000.000	9.805.000.000	5,4
2006	12.451.901.000	12.097.000.000	6,5
2007	12.103.930.000	13.003.980.000	6,4
2008	11.775.030.000	18.516.000.000	7,7
2009	14.838.999.000	19.847.283.000	6,3
2010	18.924.425.000	25.907.000.000	8,8
2011	21.698.000.000	30.697.000.000	7,1
2012	21.698.000.000	34.185.000.000	9,4
2013	33.489.000.000	43.609.000.000	10,7
2014	36.689.000.000	48.201.000.000	10,7
2015	40.995.000.000	56.875.000.000	11,2
2016* Ocak-Haziran	51.789.000.000	15.725.000.000	5,74

9 milyar 148 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı/

*Program

2015 yılı Ocak-Aralık döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri 505 milyar 992 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Personel giderleri, 2015 yılı Ocak-Aralık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 13,3 oranında artarak 125 milyar 46 milyon TL olmuştur.

2015 yılı Ocak-Aralık döneminde sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11,2 oranında artarak 21 milyar 42 milyon TL olmuştur.

2016 Yılı Verileri

2016 yılı Ocak-Haziran döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri 273 milyar 852 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Personel giderleri, 2016 yılı Ocak-Haziran döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 22,2 oranında artarak 76 milyar 905 milyon TL olmuştur.

2016 yılı Ocak-Haziran döneminde sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 21 oranında artarak 12 milyar 517 milyon TL olmuştur.

Sermaye Giderleri

2014 yılı Ocak -Aralık döneminde 48 milyar 1 milyon TL sermaye gideri yapılmış olup gerçekleşme oranı %130,8 olmuştur. Sermaye giderlerinin toplam bütçe giderleri içerisindeki payı %10,7 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında 2013 yılına göre %9,7 oranında artış olmuştur.

2014 yılında Sermaye giderlerinin GSYİH içerisindeki payı %2,7 olmuştur. 2015 yılında bu oranın %2,1 olması beklenmektedir.

2015 yılı Ocak-Aralık döneminde 56 milyar 875 milyon TL sermaye gideri yapılmış, böylece gerçekleşme oranı %138,9 olmuştur. Ocak-Aralık 2014 yılına göre ise %18 oranında artış olmuş, Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki payı ise %2,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına, Emniyet Genel Müdürlüğüne, İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ilave kaynak sağlanması etkili olmuştur

2016 Yılı Verileri

2015 yılı Ocak-Haziran döneminde 17 milyar 077 milyon TL sermaye gideri yapılırken 2016 yılı Ocak-Haziran döneminde 15 milyar 725 milyon TL sermaye gideri yapılmıştır. 2016 yılı için başlangıç ödeneğinin %30,4'ü gerçekleşmiştir. Sermaye giderleri için toplam bütçeden %5,7 pay ayrılabilmiştir

• Sektörler İtibariyle Yatırım Kalemlerinin Dağılımı

Kalkınma Bakanlığı'nın 2016 yılı raporuna göre, 2015 Yılı Yatırım Programında yer alan 2.915 projenin 14,2 milyar TL tutarındaki 774 adedi yıl içinde başlanıp bitirilmesi programlanan yıllık projelerden oluşmaktadır.

Ayrıca 2015 yılında toplam proje tutarı 7,3 milyar TL, 2015 yılı ödeneği 1,1 milyar TL olan 235 yeni çok yıllık proje yatırım programına dâhil edilmiştir.

2015 Yılı Yatırım Programındaki 2.915 proje için yapılan 65,0 milyar TL tutarındaki harcama içinde

%38,0 oranındaki payla ulaştırma-haberleşme sektöru ilk sırayı almış, bunu % 16,2 oranı ile eğitim, %11,2'yle tarım, %7,5 payla sağlık ve %7,0 payla enerji sektörleri izlemiştir.

2015 yılı kamu yatırım tahsisleri içinde madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı yüzde 5,0 olurken, diğer kamu hizmetlerinin payı yüzde 15,1 olmuştur.

2015 Yılı Yatırım Programına göre, mevcut proje stokunun tamamlanabilmesi için 2016 ve sonrasında gereken ilave harcama tutarı 212,6 milyar TL'dir. Bu durumda, 2015 yılı ödeneklerinin tamamının harcanacağı, kamu yatırımları için sonraki yıllarda da 2015 yılı düzeyinde ödenek ayrılacağı ve Programa yeni proje alınmayacağı varsayımıyla, mevcut stokun tamamen bitirilebilmesi için 2015 yılı sonrasında 4 yıllık bir süre gerekmektedir.

2.915 proje için tahsis edilen 53,5 milyar TL tutarındaki ödeneğin %6,4'ü olan 3,4 milyar TL'nin dış proje kredisiyle karşılanması öngörölmüştür. 2015 Yılı Yatırım Programında yer alan, kısmen veya tamamen dış proje kredisiyle karşılanması öngörölen 44 projenin toplam tutarı ise 49,3 milyar TL'dir.

2016 yılında ise 3.008 proje için 64,9 milyar TL ödenek ayrılmıştır. Ayrılan bu ödenekler ile yatırımların tamamlanma süre 4,68 yıl olarak hesaplanmaktadır.

Yıllar	Proje Sayısı	Proje Tutarı	*Ayrılan Ödenek	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	4.414	166.796.827	9.835.000	10,25
2003	3.851	187.110.313	12.464.000	8,56
2004	3.555	196.112.868	11.977.543	9,13
2005	2.627	206.684.319	16.174.256	7,58
2006	2.525	200.391.243	17.521.667	6,52
2007	2.710	209.346.877	17.076.806	6,79
2008	2.759	218.975.635	17 123 197	6,81
2009	2.332	245 765 991	21 534 153	6,26
2010	2.425	273 400 164	27 795 290	5,58
2011	2.534	303 727 276	31 286 345	5,21
2012	2.622	361 955 941	38 168 774	5,21
2013	2.737	399.535.575	45.649.121	4,73
2014	2.753	438 506 462	47 623 961	5,37
2015	2.915	477 295 556	53 528 639	4,97
2016	3.008	543 274 682	64 927 811	4,68

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri

Kamu özel Sektör uygulamaları-KÖİ

2015 yılı Kasım ayı itibarıyla 198 KÖİ projesi için uygulama sözleşmesi imzalanmıştır.

76 projeyle ilk sırada yer alan enerji sektörünü,
33 karayolu projesi
22 liman projesi
18 havaalanı projesi
17 sağlık projesi
15 yat limanı projesi

KÖİ uygulaması ile gerçekleşmiştir.

Mevcut durumda 164 proje işletmeye alınmış olup, 34 projenin yürütülmesine devam edilmektedir.

İşletme Hakkı Devri- İHD modeli ile yürütülenler hariç olmak üzere, uygulama sözleşmesi imzalanan projelerin toplam yatırım büyüklüğü 2015 yılı fiyatlarıyla 47,9 milyar dolara ulaşmaktadır.

KÖİ projelerinin, uzun yıllara yayılan yüksek tutarlarda mali yük oluşturma potansiyeli dikkate alınarak proje süreçlerinin stratejik bir yaklaşımla ele alınması kamu kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

- **Tarım Sektörü Yatırımları**

DSİ'nin 2015 yılı başı itibarıyla Yatırım Programında toplam proje tutarı 82,7 milyar TL olan 176 adet projesi bulunmakta olup sene başı ödenek seviyesiyle bu proje stokunun ortalama tamamlanma süresi 10,2 yıldır.

DSİ tarafından 2014 yılında toplam proje tutarı 857 milyon TL olan 11 sulama projesi, 2015 yılında ise toplam proje tutarı 2.287 milyon TL olan 12 sulama projesi tamamlanmıştır.

Bununla birlikte, yatırımı devam eden projeler kapsamında inşa edilen 17 baraj, 43 büyük sulama tesisi ve 461 adet küçük su işinin ise 2015 yılında tamamlanması öngörülmüştür. Ayrıca yıl içinde ilave kaynak sağlanarak küçük su işleri kapsamındaki taşkın koruma ve küçük ölçekli sulama işleri hızlandırılmıştır.

Toplam olarak, 2015 yılında yaklaşık 203 bin hektar alanda sulama, 33 bin hektar alanda taşkın koruma yatırımlarının tamamlanması veya hızlandırılması planlanmıştır.

2002-2016 Yılı İtibari İle Tarım Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıllar	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek /100 TL	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/yıl
2002	402	800.000	8,37	27,1
2003	364	1.100.000	9,15	21,8
2004	350	1,167.450	9,75	23,72
2005	343	1.355.271	8,38	22,02
2006	292	1.336.525	7,63	15,26
2007	293	1.508.710	8,83	17,40
2008	289	1.468.741	8,57	20,7
2009	282	2.771.148	12,8	12,3

2010	277	3.666.606	13,1	12,1
2011	298	4 548 530	15,1	10,7
2012	290	5.528.521	14,49	8,57
2013	290	5.724.368	12,50	8,72
2014	292	9.300.671	13,23	8,66
2015	306	6.895.683	12,80	8,90
2016	307	7.900.176	12,1	7,93

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programları Raporu

- **Enerji Sektörü Yatırımları**

Türkiye gibi, tüm dünyada nüfus giderek artmakta, değişen ve gelişen dünyada enerji talebi de o ölçüde artmaktadır.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında elektrik enerjisi ihtiyacımızın bugünkü düzeyin iki katına ulaşarak yaklaşık 440 milyar kWh'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin dünya ile rekabet edilebilirliğini korumak amacıyla enerji yatırımlarına ağırlık verilmektedir.

Ülkemizin elektrik enerjisi talebi artış oranı, son 13 yılda yıllık ortalama %5,5 olarak gerçekleşmiştir.

Üretim kapasite projeksiyonlarına göre, bu artış önümüzdeki on yıllık süreç içinde de devam edecek olup, yıllık ortalama talep artışının yüksek talep senaryosunda yüzde 7,5 ve düşük talep senaryosunda ise yüzde 6,5 seviyelerinde oluşması öngörülmektedir.

Yıllar itibari ile elektrik tüketimindeki artış

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tüketim (TWh)	114	119	128	127	133	141	150	161	175	190	198	194	210	230	242	246	256	264,1
Artış (%)	8,1	3,9	8,3	-1,1	4,5	6,5	6,3	7,2	8,6	8,8	4,3	-2	8,4	9,4	5,0	1,6	4,0	2,7

KAYNAK: TEİAŞ

Enerji piyasasındaki gelişmeler¹

Ülkemiz, dünyada 2002 yılından bu yana elektrik ve doğalgazda Çin'den sonra en fazla talep artış hızına sahip ikinci büyük ekonomi olmuştur.

Türkiye'nin enerji talebi, büyüyen ekonomisine paralel olarak hızla artmaktadır. Yıllık elektrik enerjisi talep artışı 2000 yılından günümüze kadar ortalama yüzde 5,3 olarak gerçekleşmiştir. Artan talep büyük ölçüde ithalatla karşılanmaktadır.

¹Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Faaliyet Raporu'ndan derlenmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynakları bakanlığı verilerine göre 2002 yılında 132,6 milyar kWh olan elektrik tüketimimiz yaklaşık iki kat artarak **2015 yılında** 264,1 milyar kWh'e ulaşmıştır.

Ülkemizde, ekonomik büyümenin sonucu olarak yıllık elektrik enerjisi tüketim artışı uzun yıllardan beri ortalama yüzde 5,5 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Elektrik enerjisi talebinde **2014 yılında yüzde 4,4; 2015 yılında ise yüzde 2,7 artış olmuştur.**

2002 yılında 132,6 milyar kWh olan elektrik tüketimimiz yaklaşık iki kat artarak **2015 yılında 264,1** milyar kWh'e ulaşmıştır.

Kurulu Güç

2014 yılında 69.520 MW olan elektrik santralleri toplam kurulu gücü ağırlıklı olarak HES'lerin ve rüzgar santrallerinin eklenmesiyle **2015 yılında** yüzde 5,2 artarak 73.148 MW'a ulaşmıştır.

2015 Yılında Devreye Giren Tüm Santrallerin Kaynak Bazında Dağılımı

KURULU GÜÇ	ORAN
Hidro Elektrik Santraller	%49
Termik Santraller	%22
RES	%18
Jeotermal	%5
Güner Enerjisi	%5
Diğer	%1

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Yenilenebilir enerji kaynakları

Elektrik üretiminde yerli ve yenilenebilir kaynakların payını artırmak ve doğal gazın payını azaltmak, arz güvenliğinin temini açısından önemli görülmektedir.

2015 yılı sonu itibarıyla Ülkemiz kurulu gücünün %43,2'sini 31.605 MW ile yenilenebilir enerji kaynakları oluşturmaktadır.

2002 yılında 129,4 milyar kWh olan elektrik üretimi, 2015 yılı sonu itibarıyla 259,7 milyar kWh olarak gerçekleşmiş olup, bu üretimin yüzde 37,8'i doğal gazdan, yüzde 25,8'i hidrolikten, yüzde 28,4'ü kömürden, yüzde 4,4'ü rüzgâr, yüzde 1,3'ü jeotermal ve yüzde 2,3'ü ise diğer kaynaklardan sağlanmıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimini teşvik sisteminin sonucu olarak, yenilenebilir kaynakların elektrik üretimi amaçlı değerlendirilmesi artarak sürmektedir. 2015 yılında rüzgâr kurulu gücü yüzde 24 artmış, 873 MW'lık yeni kapasite sisteme dâhil edilmiş ve toplam rüzgar kurulu gücü 4.503 MW'a çıkmıştır.

Benzer şekilde, hidroelektrik santrallerin kurulu gücündeki artış, aynı dönemde 2.225 MW ile yüzde 9,4 olarak gerçekleşmiş ve toplam 25.868 MW kurulu güce ulaşmıştır.

Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi'nde 2023 yılında jeotermal kurulu gücünün 600 MW'a çıkarılması hedefi, 2015 yılsonu itibarıyla aşılmış olup, jeotermal kurulu gücümüz 624 MW'a ulaşmıştır.

Güneş enerjisinde 209 MW'lık yeni üretim kapasitesiyle toplam 249 MW kurulu güce ulaşılmıştır. Güneş enerjisi yatırımları için de yasal altyapı oluşturulmuş olup toplam kurulu gücü 9.000 MW'ı aşan 496 adet Güneş Enerjisi Santrali (GES) lisans başvurusunun değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

2015 yıl sonu itibarıyla rüzgâr enerjisi santrali için 9.893,6 MW'e kurulu gücünde lisans ve 209,9MWe kurulu gücünde önlisans verilmiştir.

2015 yılı sonu itibarıyla işletme halinde bulunan rüzgâr santrali toplam kurulu gücü 4.503 MW'tır.

Bu kapsamda;

- 2023 yılı kadar yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji arzı içindeki payının yüzde 30'a çıkarılması, 2023 yılına kadar teknik ve ekonomik olarak değerlendirilebilecek hidroelektrik potansiyelimizin tamamının elektrik enerjisi üretiminde kullanılması,
- Rüzgâr enerjisi kurulu gücünün 2023 yılına kadar 20.000 MW'a çıkarılması,

hedeflenmiştir.

Enerji Piyasasında Serbestleşme

Ülkemiz enerji sektörünün 2023 yılına kadarki toplam yatırım ihtiyacının 122 milyar doları aşacağı tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede, ihtiyaç duyulan yatırımların mümkün olduğu kadar özel sektör tarafından yapılmasını sağlayacak düzenlemelerin hayata geçirilmesi yönünde gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Elektrik enerjisi sektöründeki yüksek oranlı talep artışını karşılamada en önemli stratejilerden biri rekabete dayalı yatırım ortamının geliştirilmesidir.

Ülkemiz elektrik sektörünün serbestleşmesi sürecinde, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile daha etkin, şeffaf ve güvenilir bir enerji piyasanın kurulması, geliştirilmesi ve işletilmesi ön görülmüştür.

2002 yılında kamunun kurulu güç payı %66,1 iken 2015 yılında %27,8'e düşmüştür.

DAĞAL GAZ

2015 yılında 78 doğal gaz üretim sahasında 240 adet kuyudan üretim yapılmıştır. 2015 yılında Ülkemizde 398,7 milyon m³ doğal gaz üretimi gerçekleştirilirken, **2015 yılında** yaklaşık 47,5 milyar m³ doğal gaz tüketilmiştir.

Elektrik üretiminde 2002 yılında özel sektörün %40,2 olan payının **2015 yılında** %78,7'ye yükseldiği görülmektedir. Dağıtımda ise 21 tane elektrik dağıtım şirketinin hepsinin 2013 yılı itibarıyla özelleştirilmesi tamamlanmıştır.

2002-2015 Yılı İtibari İle Enerji Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıl	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek/1000 TL	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	108	2.060.000	20,9	11,9
2003	97	2.655.750	21,1	10,2
2004	91	2.032.475	16,90	11,9
2005	97	2.725.552	16,80	8,9
2006	104	2.489.125	14,20	8,1
2007	95	2.545.885	14,90	8,8
2008	101	2.408.570	14,00	8,8
2009	116	2.815.149	13,00	7,9
2010	127	3.376.100	12,10	6,8
2011	152	3.133.027	10,01	5,3
2012	168	3.732.935	09,78	4,9
2013	199	4.921.000	9,40	3,9
2014	188	3.425.460	7,20	5,0
2015	170	3.920.560	7,32	4,0
2016	146	4.871.028	7,50	3,4

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programları Raporu

- **Ulaştırma Sektörü Yatırımları**

Ulaştırma sektörü yatırımları ekonominin can damarı konumunda olup, 2003 - 2015 yılları arasında ulaştırma sektöründe 253,3 milyar TL'lik yatırım yapılmıştır. Bu tutara KÖİ projeleri dahil olup, bu projelerin toplam tutarı 60,9 milyar TL'dir. KÖİ projelerinin 23,1 milyar dolarlık bölümü tamamlanmıştır.

Bu yatırımların dağılımı şöyledir;

Karayolları, 161,1 milyar %64
Demiryolu 46,8 milyar %19
Haberleşme 26 milyar %10
Havayolu 16 milyar %6
Denizyolu 3,4 milyar %1

Karayolu Ulaşımı

Ulaştırma sektöründe gerçekleştirilen yatırımların %64'ünü karayolu ulaştırması oluşturmaktadır.

2003 yılında 6 bin 101 kilometre olan bölünmüş yol ağı var iken son 13 yılda bölünmüş yol ağı uzunluğu 24.280 km'ye ulaşmıştır. 2015 yılı Aralık ayı itibarıyla 564 km bölünmüş yol ağı yapımı

tamamlanmıştır.

Ülkemizde sadece 6 ilini bölünmüş yolla birbirine bağlayan Türkiye’den bugün 74 ilin bölünmüş yol götüren bir Türkiye’ye gelmiştir.

Karayolları Genel Müdürlüğü’nün yol ağında 2.159 km otoyol, 31.213 km devlet yolu ve 33.065 km il yolu olmak üzere toplam 66.437 km yol bulunmaktadır.

Ulaştırma bakanlığı verilerine göre 01.01.2016 itibari ile yolağını yansıtan veriler şöyledir:

SATIŞ CİNSİNE GÖRE YOL AĞI (KM)

YOL SINIFI	ASFALT BETON	SATHİ KAPLAMA	PARKE	STABİLİZE	TOPRAK	GEÇİT VERMEZ	TOPLAM UZUNLUK
Otoyollar	2.159	-	-	-	-	-	2.159
Devlet Yolları	14.393	16.399	71	45	17	288	31.213
İl yolları	2.702	27.327	192	699	614	1.532	33.065
Toplam	19.254	43.726	262	744	631	1.820	66.437

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü

Karayolu Ulaştırmasında Hedef

Bölünmüş yol ağı için 2019 yılı hedefi 31,000 km, 2023 hedefi 37.000 km’dir.

2023 yılına kadar YİD modeliyle 5.748 km otoyol yapımı hedeflenmekte olup, 2023 yılında Türkiye’nin otoyol ağ uzunluğu 8.026 km’ye, bölünmüş yol uzunluğu ise 36.500 km’ye erişecektir. Ayrıca, toplam yol ağıımız, tamamı BSK Kaplamalı olmak üzere 70.000 km’ye ulaşacaktır.

Avrupa’yı, Kafkaslara, Ortadoğu’ya ve Orta Asya’ya bağlayan, köprü konumundaki Türkiye’nin, batıdan doğuya kesintisiz ulaşım imkânını sağlayacak otoyol ağı 2023 yılına kadar planlanmış olup Yap-İşlet-Devret modeliyle 5.550 km uzunluğundaki 15 adet projenin yapımı gerçekleştirilecektir.

Havayolu Ulaşımı

Havacılık sektöründe de Bölgesel Havacılık Politikası ile havacılığımızın özel sektör işletmelerine açılmasıyla birlikte oluşan rekabet ortamı sayesinde bugün Türkiye bölgesinin en önemli havayolu merkezlerinden biri haline gelmiştir. İç hatlarda Avrupa’nın en hızlı büyüyen ülkesi konumundadır. Son 12 yılda havacılık dünyada yılda ortalama % 5 büyürken, Türkiye’de ise % 14,5 seviyesinde büyümüştür.

Türkiye havayolu yolcu sayısında 2014 yılında Dünya’da 9. Avrupa’da 3. sıradır. İç hatlarda ise Avrupa’nın en hızlı büyüyen ülkesi konumundayız.

2015 verileriyle 261 noktaya uçuş gerçekleştirilmektedir.

Ulaştırma Bakanlığı verilerine göre, 2014 yılında havalimanı ve hava meydanlarında gerçekleşen yolcu

trafiği, bir önceki yıla göre dış hatlarda yüzde 9,6 artarak 80 milyon, iç hatlarda yüzde 12,2 artarak 85 milyon ve toplamda ise yüzde 10,9 artarak 165 milyon yolcu olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında toplam yolcu trafiği yaklaşık 182 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2015 verilerine göre ise 181,70 milyon kişidir.

2003 yılında 162 olan toplam uçak sayımız 2015 yılında 489'a, koltuk kapasitesi 27.599'dan 90.259'a ve Hava Ulaştırma Anlaşması Bulunan Ülke sayısı 165'e çıkmıştır. Sivil havacılık sektörünün cirosu 2015 yılı itibarıyla 26,6 Milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Denizcilik

Türkiye'nin bölgesinde lojistik merkezi olma hedefi doğrultusunda yeni limanların inşası, mevcutların geliştirilmesi ve lojistik merkezler ile bağlantılarının artırılması, yeni Ro-Ro hatlarının geliştirilmesi ve lojistik merkezler/Organize Sanayi Bölgeleri ile bağlantılarının artırılması, yeni Ro-Ro hatlarının geliştirilmesi, kabotajda konteynır taşımacılığının geliştirilmesi gibi çok sayıda hedef ve projeler hayata geçirilmiştir.

2010 yılından bugüne kadar 16 yeni hat açılmış olup toplam Ro-Ro hattı sayımız 21'dir. Uluslararası düzenli Ro-Ro hatlarındataşınanaraçsayısında2003yılına göre2015yılında%113artışgerçekleşmiştir. Türkiye'de 2014 yılı sonu itibarıyla 8,35 milyon TEU konteyner ve 295 milyon ton konteyner harici yük elleçlenmiştir. Küresel krizlere rağmen, 2004-2014 döneminde konteyner artışı yıllık ortalama yüzde 11 olarak gerçekleşmiştir. Konteyner elleçlemesinin 2015 yılı sonu itibarıyla 8,1 milyon TEU olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Haberleşme

E-ticaret ve çağrı merkezi hizmetleri hariç 2003 yılında yaklaşık 13,88 milyar dolar olduğu tahmin edilen bilişim sektörü büyüklüğü, 2013 yılı sonunda yaklaşık 32,25 milyar dolara ulaşmıştır.

Haberleşme sektöründe de ülkemizde çarpıcı gelişmeleri görmekteyiz. Haberleşme sektörünü rekabete açmak suretiyle 645 lisanslı, 406 işletmeci bugün faaliyet göstermektedir.

Ulaştırma Bakanlığı verilerine göre, E-ticaret ve çağrı merkezi hizmetleri hariç 2003 yılında yaklaşık 13,88 milyar dolar olduğu tahmin edilen bilişim sektörü büyüklüğü, 2013 yılı sonunda yaklaşık 32,25 milyar dolara ulaşmıştır.

2003 yılında 23 milyon **cep telefonu abone sayısı** bugün 68 milyona ulaşarak yaklaşık 3 kat artmıştır. Ülkede olmayan geniş bant erişimi bugün mobil sabit 20 milyon civarına ulaşmıştır, 3'üncü nesil GSM abone sayısı 40 milyonu bulmuştur.

Genişbant Abone Sayısı 2003 yılında 20 bin, 2014 yılı Eylül ayında sonu itibarı ile 39,79 milyondur. İletişim altyapısının İnternet kullanıcı sayısı bakımından dünyada 12'nci, Avrupa'da 5'inci sıraya yükselmiştir.

Demiryolları Ulaşımı

Kalkınma Bakanlığı raporunda belirtildiği üzere Türkiye'de hem demiryolu yoğunluğu hem mevcut demiryolları üzerindeki trafik yoğunluğu yetersizdir. Ayrıca, Türkiye'de yüzde 30 olan elektrikli hat oranı, yüzde 51 olan AB-28 ortalamasının oldukça altındadır.

Demiryollarında başlatılan yeni yol yapımından araçların yenilenmesine, kent içi ulaşımdan modernizasyon projelerine kadar eş zamanlı çalışmalarla hiçbir alan ihmal edilmeden bütünlüklü ve diğer ulaşım modlarıyla entegre bir demiryolu kalkınma hamlesi başlatılmıştır.

Demiryoluna verilen önem, belirlenen hedeflere ulaşmak için yatırım planlamasında kendisini göstermiştir. 2003-2015 yıllarında 46,8 milyar TL harcanmıştır.

2003 yılında 1.034 milyon olan Demiryolu sektörü ödeneği yıldan yıla katlanarak artmış ve 2014 yılında 6 milyar 960 milyon TL'ye ulaşmıştır.

2004 yılından bugüne kadar 1.805 km demiryolu yapılmış olup, 3.057 km demiryolunun ise yapımı devam etmektedir.

Açılan YHT hatlarımız, ülkemizin nüfusunun %33'nün bulunduğu illerden geçmektedir. Ana hedeflerimizden biri bu oranı ilk aşamada %52'ye çıkarmaktır.

Hali hazırda 2.653 kilometrelik demiryolu inşası ise devam etmektedir. Ülkemiz özellikle son 13 yıllık süreçte demiryolu ulaşımına verdiği önemin ve eş zamanlı yaptığı yatırımların karşılığını almaya başlamıştır.

2003 yılından bugüne kadar 311 km ilave konvansiyonel hat ve 1.196 km yüksek hızlı tren hattı işletmeye alınarak ülkemizin demiryolu ağı 12.466 km'ye yükseltilmiştir .

Ankara merkez olmak üzere hızlı tren çekirdek ağının oluşturulması kapsamında; Ankara-Eskişehir, Ankara-Konya ve Ankara-İstanbul Hızlı Tren Hatları işletmeye açılmıştır.

Ankara-Sivas Hızlı Tren, Ankara-Afyonkarahisar-İzmir Hızlı Tren ve Bursa-Yenişehir demiryolu inşaat çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca Yerköy-Kayseri Yüksek Hızlı Tren Hattının etüt proje çalışmaları sürdürülmektedir.

Yüksek hızlı tren projeleri, mevcut sistemin iyileştirilmesi, ileri demiryolu sanayinin geliştirilmesi ve yeniden yapılanma ana hedefleri doğrultusunda son 10 yılda yaklaşık 80 proje hayata geçirilmiştir.

Demiryollarında Yüksek Hızlı Tren projelerini devreye alarak Türkiye'yi dünyada 8'nci, Avrupa'da 6'ncı yüksek hızlı tren işletmecisi ülke konumuna getirilmiştir.

Demiryolu sektöründe 2023 yılı hedefleri 3.500 km yüksek hızlı demiryolu, 8.500 km hızlı demiryolu ve 1.000 km konvansiyonel demiryolu olmak üzere 13.000 km demiryolu yapılarak toplam 25.000 km demiryolu uzunluğuna ulaşılması,

4.400 km'lik hat yenilemesi yapılarak tüm hatların yenilenmesinin tamamlanması, Demiryolu taşımacılık payının; yolcuda %10'a ve yükte %15'e çıkarılması,

Demiryolu sektörünün serbestleşme sürecinin tamamlanması olarak belirlenmiştir.

Ankara-Sivas, Ankara-Bursa ve Ankara-İzmir Yüksek Hızlı Demiryolu hatlarında ise çalışmalar sürdürülmekte ve 2020 yılına kadar tamamlanarak işletmeye açılması planlanmaktadır

2002-2016 Yılı İtibari İle Ulaştırma Sektörü Yatırımlarına Ayrılan Pay

Yıllar	Proje Sayısı	Ayrılan Ödenek	Toplam Yatırımlardan Ayrılan Pay	Tamamlanma Süresi/Yıl
2002	380	2.332.500	23,70	7,6
2003	346	2.871.850	23,00	8,7
2004	345	3.086.546	25,70	8,6
2005	368	5 025 603	31,00	7,9
2006	336	5 395 253	30,70	6,9
2007	371	3 890 509	22,70	9,4
2008	368	3 911 817	22,80	9,3
2009	364	5 091 326	23,60	8,6
2010	373	7.744.744	27,80	6,3
2011	383	8.537.880	27,10	6,3
2012	420	12.031.164	31,52	6,6
2013	428	13.515.096	29,60	6,3
2014	444	12.995.571	27,30	8,4
2015	436	14.500.534	27,06	7,9
2016	444	19.872.982	30,60	6,6

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Yıllık Yatırım Programı

TÜKETİCİ ve SEKTÖREL GÜVEN ENDEKSİ

- Tüketici Güven Endeksi

Tüketici güven endeksi, Aralık ayında bir önceki aya göre %4,6 oranında azalmıştır.

Kasım ayında 77,15 olan endeks Aralık ayında 73,58 olmuştur.

Hanenin maddi durum beklentisi endeksi bir önceki aya göre %2,6 oranında azalmıştır. Kasım ayında 95,66 olan endeks değeri Aralık ayında 93,19 olmuştur.

İşsiz sayısı beklentisi endeksi bir önceki aya göre %7,4 oranında azalarak, Aralık ayında 78,41 değerine düşmüştür.

Kasım ayında 105,90 olan genel ekonomik durum beklentisi endeksi %5,6 oranında azalarak, Aralık ayında 99,91 olmuştur.

Tasarruf etme ihtimali endeksi %1,9 oranında arttı. Kasım ayında 22,37 olan endeks, Aralık ayında 22,79 değerine yükselmiştir.

2016 yılı verileri

Tüketici güven endeksi, Haziran ayında bir önceki aya göre %1 oranında arttı; Mayıs ayında 68,75 olan endeks Haziran ayında 69,43 olmuştur.

Yıllar	Endeks
2007-12	93,89
2008-12	69,9
2009-12	78,79
2010-12	90,99
2011-12	92,04
2012-12	73,59
2013-12	74,97
2014-12	67,75
2015-Ocak	67,71
2015-Şubat	68,06
2015-Mart	64,39
2015-Nisan	65,40
2015-Mayıs	64,30
2015-Haziran	66,40
2015-Temmuz	64,66
2015-Ağustos	62,40
2015-Eylül	58,52
2015-Ekim	62,78
2015-Kasım	77,15
2015-Aralık	73,58
2016-Ocak	71,62
2016-Şubat	66,64
2016-Mart	67,00
2016 Nisan	68,50
2016 Mayıs	68,80
2016 Haziran	69,40

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Hanenin maddi durum beklentisi endeksi Mayıs ayında 89,94 iken Haziran ayında 91,21 olmuştur.

Mayıs ayında 93,71 olan genel ekonomik durum beklentisi endeksi %2,6 oranında azalarak, Haziran ayında 91,32 olmuştur.

İşsiz sayısı beklentisi endeksi bir önceki aya göre %2,4 oranında artarak, Haziran ayında 70,64 değerine yükselmiş, tasarruf etme ihtimali beklentisi ise 9,9 oranında artmıştır.

Mart 2016 döneminde tüketicinin konut satın alma ihtimali sadece 2,6 oranında artış göstermiştir. Konut Satın alma ihtimali 2016 Haziran döneminde %17,3 düzeyinde artış göstermiştir.

- **İnşaat Sektörü Güven Endeksi**

Mevsim etkilerinden arındırılmış inşaat sektörü güven endeksi bir önceki ayda 84,53 iken, Aralık ayında 85,11 değerine yükselmiştir.

İnşaat sektörü güven endeksindeki bu artış; “alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyinin” mevsim normallerinin üzerinde olduğunu değerlendiren ve gelecek üç aylık dönemde “toplam çalışan sayısında” artış bekleyen girişim yöneticisi sayısının artmasından kaynaklanmıştır.

İnşaat sektöründe bir önceki aya göre; alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyi ve toplam çalışan sayısı beklentisi endeksleri sırasıyla %0,1 ve %1,1 artmıştır.

2016 yılı verileri

Mevsim etkilerinden arındırılmış inşaat sektörü güven endeksi bir önceki ayda 79,18 iken, Haziran ayında 80,94 değerine yükselmiştir.

Hizmet sektörü güven endeksindeki bu artış; son üç aylık dönemde “iş durumunun” iyileştiğini, “hizmetlere olan talebin” arttığını değerlendiren ve gelecek üç aylık dönemde “hizmetlere olan talebin” artacağını bekleyen girişim yöneticisi sayısının artmasından kaynaklanmıştır.

İnşaat sektörü eğilimine ilişkin mevsim etkisinden arındırılmış soru bazında endeksler Bir Önceki Aya Göre Değişim Tablosu

Yıl	Ay	İnşaat Sektörü Güven Endeksi	İnşaat faaliyetleri*	Alınan siparişlerin mevcut düzeyi	Toplam çalışan sayısı beklentisi*	Satış fiyatları beklentisi*
2013	1	12,2	-3,3	5,9	17,4	5,1
	2	6,1	-2,5	-3,1	12,9	10,9
	3	10,9	14,5	3,1	15,9	6,0
	4	-2,4	7,3	0,8	-4,3	-2,1
	5	-1,2	4,6	3,2	-3,8	-4,0
	6	-4,0	2,2	-4,8	-3,5	0,5
	7	-2,9	1,0	3,6	-6,9	-5,3
	8	-2,2	-2,6	-4,6	-0,6	3,2
	9	-5,1	0,8	2,8	-10,4	-4,0
	10	-1,1	-7,5	1,9	-3,5	-5,0
	11	-1,6	0,6	-0,9	-2,1	1,0
	12	-4,9	-7,5	-2,0	-7,2	-4,6
2014	1	5,6	1,7	8,4	3,6	2,1
	2	-7,4	0,0	-10,9	-5,0	-4,1
	3	-4,1	-1,2	-4,4	-3,9	-3,0
	4	0,3	-5,3	-1,7	1,6	3,5
	5	1,2	-0,1	5,7	-1,8	0,7
	6	0,7	-1,1	1,3	0,3	-1,1
	7	-1,7	-2,4	-7,1	2,1	0,5

	8	3,0	1,7	2,7	3,3	-1,8
	9	1,7	0,6	2,8	0,9	2,5
	10	-2,4	0,2	-1,8	-2,8	-0,9
	11	1,5	3,5	0,3	2,3	2,6
	12	0,3	-2,5	2,4	-1,0	-2,0
2015	1	-1,0	0,5	1,7	-2,7	0,2
	2	2,9	2,9	0,4	4,7	2,5
	3	-1,6	-0,6	-1,4	-1,7	-0,2
	4	-3,0	-2,3	-0,7	-4,5	-3,4
	5	2,9	2,5	3,6	2,4	3,9
	6	1,6	-1,9	3,4	0,4	1,5
	7	-2,8	-1,7	-4,4	-1,7	-3,8
	8	-0,7	1,5	-4,9	2,1	0,9
	9	-2,1	-2,1	0,4	-3,7	3,3
	10	-0,5	0,1	-4,4	2,1	-0,2
	11	5,0	1,0	5,9	4,5	1,2
	12	0,7	2,9	0,1	1,1	1,2
2016	1	-1,4	-0,9	9,9	-8,4	-2,8
	2	-1,3	-2,6	-6,0	2,2	0,5
	3	-1,7	7,3	-2,7	-0,9	-3,5
	4	0,1	1,8	-1,5	1,3	-4,4
	5	-2,9	-10,9	3,4	-6,9	3,1
	6	2,2	-1,9	-0,4	4,1	-2,6

*(gelecek 3 aylık dönemde)

İnşaat Sektöründe Faaliyetleri Kısıtlayan Temel Faktörler* (%)

	Aylar	Kısıtlan yan faktör yoktur	Talep yetersizliği	Hava şartları	İşgücü eksikliği	Malzeme ve ekipman eksikliği	Finansman sorunları	Diğer faktörler
2014	1	24,9	31,4	41,0	5,7	2,7	27,8	8,1
	2	25,3	33,5	33,3	4,8	2,8	31,5	7,8
	3	25,4	36,7	28,1	4,0	3,0	31,9	5,2
	4	30,9	37,6	16,0	4,5	3,8	30,3	5,6
	5	34,6	37,4	13,8	5,1	5,1	28,6	5,5
	6	36,2	35,0	11,9	7,1	4,2	26,2	5,1
	7	36,8	38,2	5,0	6,0	3,5	27,9	6,3
	8	38,6	38,6	3,8	6,1	2,2	28,5	5,9
	9	39,9	37,9	3,2	6,0	2,2	27,1	5,5
	10	37,7	36,4	7,6	6,0	4,1	27,8	5,1
	11	37,0	35,0	14,8	6,0	2,9	26,2	3,9
	12	31,4	36,5	26,9	5,0	4,0	27,0	3,9
2015	1	56,5	17,4	21,6	2,5	0,8	16,0	4,8
	2	58,5	18,9	22,0	3,2	0,7	15,3	4,1
	3	58,2	19,2	19,2	3,2	1,3	15,1	4,1
	4	61,3	18,0	14,8	4,3	1,9	15,2	5,1
	5	60,9	21,0	7,6	4,3	1,5	17,2	4,8
	6	64,0	18,8	6,3	3,4	1,7	15,4	6,0
	7	61,6	21,6	4,4	4,2	1,3	16,2	5,4
	8	62,4	21,8	3,2	3,9	0,9	18,9	6,0

	9	58,8	23,2	2,2	3,8	1,2	19,4	10,1
	10	56,1	25,4	4,5	4,9	2,1	20,4	8,4
	11	59,5	24,9	5,6	3,8	1,6	17,8	7,7
	12	59,2	25,7	13,4	4,2	0,7	17,6	4,1
2016	1	50,9	20,9	22,1	3,5	1,1	19,6	7,2
	2	49,1	20,6	25,9	3,8	1,4	18,8	7,9
	3	56,2	20,4	15,1	3,2	1,6	18,2	5,9
	4	57,9	22,3	8,2	1,9	1,3	19,7	6,4
	5	59,6	21,0	7,2	3,5	2,2	20,7	6,8
	6	61,3	21,5	4,6	3,3	1,5	20,5	5,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

**Tablodaki oranlar, faaliyetleri kısıtlayan faktörden etkilenen girişim sayısının, anketi cevaplayan toplam girişim sayısına oranını göstermektedir.*

DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİ

Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Cari açık 2015 yılında geçen yıla göre %26,1 gerileyerek 43,6 milyar dolardan 32,2 milyar dolara düşmüştür. Cari açıktaki bu 11,4 milyar dolarlık iyileşmeye, mal ve hizmet ihracatı 22,3 milyar dolar negatif katkı verirken; mal ve hizmet ithalatı 35,3 milyar dolarlık azalışla açığı azaltıcı bir etkide bulunmuştur.

Gelir dengesinden ise 2015 yılında cari açığa 1,6 milyar dolarlık negatif etki geldi. 2015 yılında, hizmet ihracatımız %10,5 gerileyerek 46,2 milyar dolar olurken, hizmet ithalatımız %10,5 azalarak 22,3 milyar dolar olmuştur. 2015 yılında, turizm geliri %9,9 daralarak 26,6 milyar dolar, Taşımacılık gelirimiz ise %9,4 azalarak 14,1 milyar dolar olmuştur. Öte yandan turizm gideri %5,8 artarken, taşımacılık gideri %19 azalmıştır.

Dış ticaret verilerine göre; ihracat 2015 yılı Aralık ayında, 2014 yılının aynı ayına göre %11,1 azalarak 11 milyar 802 milyon dolar, ithalat %17,5 azalarak 17 milyar 984 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Aralık ayında dış ticaret açığı %27,4 azalarak 8 milyar 519 milyon dolardan 6 milyar 183 milyon dolara düşmüştür. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2014 Aralık ayında %60,9 iken, 2015 Aralık ayında %65,6'ya yükseldi.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 2014 Aralık ayında %60,9 iken, 2015 Aralık ayında %65,6'ya yükselmiştir.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre; 2015 Aralık ayında bir önceki aya göre ihracat %1,3 azalırken, ithalat %2,9 artmıştır.

2016 Yılı Verileri

Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Mayıs ayında toplam 2,9 milyar dolar cari işlemler açığı verdik.

Geçen yıl ilk 5 ayda 18,7 milyar dolar olan cari işlemler açığı bu yılın aynı döneminde 13,7 milyar dolara geriledi.

TÜİK verilerine göre, ihracat 2016 yılı Mayıs ayında, 2015 yılının aynı ayına göre %9,6 artarak 12 milyar 140 milyon dolar, ithalat %3,8 azalarak 17 milyar 194 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Haziran ayında ihracatın ithalatı karşılama oranı 2015 Mayıs ayında %62 iken, 2016 Mayıs ayında %70,6'ya yükselmiştir.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre; 2016 Mayıs ayında bir önceki aya göre ihracat %5,9, ithalat %2,1 arttı. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ise; 2016 yılı Mayıs ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %9,4 artarken, ithalat %9,4 azalmıştır.

Hizmet ihracatımız mayıs ayında %13,6 azalarak 3,3 milyar dolar olurken, ilk 5 aylık dönem içerisinde ise hizmet ihracatı gelirlerimizdeki azalış %13,5 olarak kaydedilmiştir.

Avrupa Birliği'nin (AB-28) ihracattaki payı 2015 Mayıs ayında %42,5 iken, 2016 Mayıs ayında %48,5 olmuştur. AB'ye yapılan ihracat, 2015 yılının aynı ayına göre %25,1 artarak 5 milyar 887 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İngiltere'ye yapılan ihracat 2016 yılı Mayıs ayında 1 milyar 283 milyon dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla Almanya (1 milyar 112 milyon dolar), İran (673 milyon dolar) ve İtalya (603 milyon dolar) takip etmiştir.

Çin'den yapılan ithalat, 2016 yılı Mayıs ayında 2 milyar 39 milyon dolar olmuştur. Bu ülkeyi sırasıyla Almanya (1 milyar 856 milyon dolar), ABD (1 milyar 210 milyon dolar) ve Rusya (1 milyar 206 milyon dolar) izlemiştir.

	İhracat/ 000 dolar	İthalat/000 dolar	Karşılama Oranı(%)
2005	73.122.000	116.048.000	63,0
2006	85 534 676	139 576 174	61,3
2007	107 271 750	170 062 715	63,1
2008	131 974 788	201 960 160	65,3
2009-	102.164.809	140 775 457	72,6
2010	113.883.000	185.544.000	61,4

2011	134 954 362	240 833 236	56,0
2012	152.561.000	236.545.000	64,5
2013	151 802 637	251 661 250	60,3
2014	157 610 158	242 177 117	65,1
2015	143 934 972	207 203 370	69,5
2015 Ocak –Mayıs	61.484.049	88.554.951	69,4
2016 Ocak –Mayıs	58.789.146	80.174.345	73,3

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri bülteni

2. SEKTÖRÜN DIŞ PİYASALARDAKİ DURUMU

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde Türk müteahhitlik sektörü son 30 yılda, dünyada da önemli bir yer edinmiştir. Artık, Türk inşaat sektörü temsilcileri, uluslararası arenada aranan bir marka haline gelmiştir.

Türk müteahhitleri, sektördeki yetişmiş insan gücünü ve teknik birikimi kullanarak, girişimci yapıları ve risk alabilme kabiliyetleri ile dünyanın en büyük müteahhitlik firmaları arasında önemli bir konum elde etmiştir.

Türk müteahhitlik sektörü hizmetleri 1972 yılında Libya’da başlamıştır.

Libya’da üstlenilen ilk iş 1972 yılında 109.000.000 dolar değerindeki Tripoli Limanı İnşaatı Aşama 1B işi olmuştur.

1972’den 2002 yılına kadar geçen 30 yılda yurt dışında toplam 44 milyar dolarlık taahhüt gerçekleştirilmiştir.

2004 yılında üstlenilen proje bedelinde ilk defa 10 milyar Dolar sınırını aşan Türk müteahhitlik sektörü dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik dalgalanmalara rağmen 2006 yılından beri ortalama proje bedeli 40 milyon Doların üzerinde bir performans sergilemektedir.

2012 yılına kadar bu seviyelerde kaldıktan sonra 2012 yılında 60 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında, başta Türkmenistan’da üstlenilen projeler olmak üzere, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya’nın yer aldığı Bağımsız Devletler Topluluğu gibi ülkelerde üstlenilen büyük ölçekli projeler ile ortalama proje bedeli 83,8 milyar dolara yükselmiştir.

1972’den 2016 Şubat ayı sonuna kadar 108 ülkede 324,5 milyar dolar değerinde 8.730 proje üstlenmiştir

Yıllar	Proje Sayısı	Ülke Sayısı	Top. Proje Bedeli (\$)	Ort. Proje Bedeli (\$)
2000 ve öncesi	1.897		40.858.616.053	21.538.543
2002	132	32	2.571.419.045	19.480.447
2003	270	37	4.490.224.866	16.630.462
2004	429	39	11.366.513.810	26.495.370
2005	408	34	12.375.287.980	30.331.588
2006	518	36	24.256.358.579	46.826.947
2007	570	44	25.260.215.400	44.316.167
2008	620	40	24.827.903.534	40.045.006
2009	474	45	21.667.584.518	45.712.204
2010	583	50	23.066.779.890	39.565.660
2011	505	47	20.488.720.029	40.571.723
2012	485	44	29.434.078.928	60,277.136
2013	374	45	32.519.978.500	80.098.469
2014	255		27.005.878.658	83.869.188
2015	179		20.464.650.211	114.327.655
2016	8		1.008.923.291	126.115.411

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Projelerin sektörel dağılımı:

2015 yılında projelerin sektörel dağılımı şöyle gerçekleşmiştir:

1972 yılından günümüze kadar müteahhitlik firmalarımızca yurt dışında üstlenilen projelerin ülkelere göre dağılımında, Rusya Federasyonu %20'lik oranı ile lider konumdadır. Rusya'yı Türkmenistan takip ederken, ilk 10'da yer alan ülkelerin 4'ünün BDT ülkeleri, diğer 6 ülkenin ise Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri olduğu görülmektedir.

Bölgelere Göre İş Üstlendiğimiz Ülkelerin Dağılımı

Bugüne kadar üstlenilen projelerin 2015 yılı sonu itibariyle bölgesel dağılımı; BDT %49 (158 milyar dolar), Ortadoğu %25,2 (81,4 milyar dolar), Afrika %17,1 (55,3 milyar dolar - Sahraaltı Afrika %2,7, Kuzey Afrika %14,4), Avrupa ve Amerika %5,8 (18,6 milyar dolar), Asya Pasifik Bölgesi %2,9'dur (9,4 milyar dolar).

1972 yılından günümüze en çok proje üstlenilen sektörlerin dağılımında ilk 5 sıraya bakıldığında,

konut projeleri %13'lük pay ile ilk sırada yer almaktadır. Ardından sırasıyla karayolu/tünel/köprü projeleri, ticaret merkezleri, havalimanları ve enerji santralleri gelmektedir.

1972-2016 Şubat sonu itibari ile en çok iş üstlenilen ülke sıralaması aşağıdaki tabloda yansıtılmaktadır.

ÜLKELERE GÖRE DAĞILIM (1972-2016*)		
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (\$)	Pay (%)
Rusya Fed.	64.493.012.466	19,9
Türkmenistan	48.044.805.734	14,8
Libya	29.177.248.500	9,0
Irak	23.531.709.835	7,3
Kazakistan	20.913.571.757	6,4
S.Arabistan	17.027.799.862	5,2
Cezayir	12.226.060.795	3,8
Katar	11.592.535.084	3,6
Azerbaycan	11.105.817.048	3,4
BAE	8.994.218.940	2,8
Diğer Ülkeler	77.391.080.448	23,8
Toplam	324.497.860.470	

Kaynak :Ekonomi Bakanlığı

1972 yılından Ağustos dönemine kadar müteahhitlik firmalarımızca yurt dışında üstlenilen projelerin ülkelere göre dağılımında, Rusya Federasyonu yaklaşık % 19,4'lük oranı ile lider konumdadır.

Rusya'yı Türkmenistan (% 15), Libya (% 9,2), Irak (%7,3), Kazakistan (% 6,5), S. Arabistan (%5,3), Cezayir (%3,8), Katar (%3,6), Azerbaycan (%3,5) ve Birleşik Arap Emirlikleri (%2,8) izlemiştir. Söz konusu veriler Türk Müteahhitlerinin iş yaptığı komşu ve çevre ülkelerde büyük bir itibarının olduğunu göstermektedir.

ÜLKELERE GÖRE DAĞILIM (2015**)		
Ülkeler	Toplam Proje Bedeli (Dolar)	Pay (%)
Kuveyt	4.340.000.000	29,2%
Türkmenistan	2.915.172.409	19,6%
Rusya Fed.	2.284.638.224	15,4%
Cezayir	2.081.368.742	14,0%
S. Arabistan	1.016.246.828	6,8%
Diğer	2.213.516.980	14,9%
TOPLAM	14.850.943.183	

2015 yılının ilk 8 ayında en çok iş üstlenilen ülke Kuveyt olmuştur. 4,4 milyon dolarlık iş üstlenilmiş olup toplam üstlenilen işlerin 29,2'sini oluşturmuştur. Kuveyt'i Türkmenistan (%19,6) ile takip etmektedir. Rusya 2015 yılında en çok iş üstlenilen üçüncü ülke olmuştur.

Yurt Dışında İstihdam Edilen İşçi Sayısı

YILLAR	YURTDIŞINDA ÇALIŞAN TOPLAM İŞÇİ SAYISI	HER MİLYON DOLAR İÇİN İŞÇİ SAYISI
2003	34.151	8,13
2004	40.198	3,58
2005	60.355	5,24
2006	81.379	3,89
2007	70.024	2,84
2008	58.602	2,47
2009	59.479	2,67
2010	54.847	2,70
2011	52.491	2,80
2012	57.593	2,20
2013	55.369	1,76
2014	39.644	1,75
2015	31.966	1,65

Kaynak: Türkiye İş Kurumu

Türk Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Dünya Ölçeğinde

Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi" listesinde 2013 verilerine göre 42 olan Türk müteahhitlik firması sayısı 2014 yılı verilerine göre 2015 yılında 43'e yükselmiştir. Bu sayı ile Türkiye, 65 firma ile listede birinci sırada yer alan Çin'in ardından dünyada ikinci sıradaki yerini korumuştur. Üçüncü sırada ise 32 firma

ile ABD bulunuyor.

uluslararası pazarlarda 2014 yılı faaliyetlerine göre hazırlanan ENR Top 250 Listesi'nde de bu yıl ilk 100 firma arasında 8 Türk firması yer almıştır.

2015'te listede yer alan Türk müteahhitlik firmalarının uluslararası pazarlarda elde ettikleri gelirler 29,3 milyar dolar oldu. Böylece Türk müteahhitlik firmaları, gelirlerini bir önceki döneme göre yüzde 43,4 artırmıştır. Türk müteahhitlik firmalarının gelirlerinin listedeki firmaların toplam gelirleri içerisindeki payı yüzde 3,8'ten yüzde 5,6'ya çıktı" dedi.

TÜRK FİRMALARININ ENR 250 LİSTESİNDEKİ SIRALAMALARI

2015	2014	FİRMA ADI
18	-	ÖZTÜRK
37	53	RÖNESANS
62	85	POLİMEKS
65	52	ENKA
82	83	TAV
89	157	ÇALIK
90	101	TEKFEN
92	107	ANT YAPI
107	184	İLK
111	127	YAPI MERKEZİ
116	116	NATA
121	103	İÇTAŞ
123	132	YÜKSEL
125	153	ATLAS
133	206	GAMA
139	179	NUROL
145	163	LİMAK
151	-	KUZU
157	161	DİA
158	138	ONUR
159	169	KAYI
164	176	ESER
168	194	ASLAN
169	146	CENGİZ
177	172	MAPA
179	224	DOĞUŞ
183	191	BAYBURT
184	162	ALARKO
192	230	STFA
200	187	SUMMA
205	212	YENİGÜN
208	247	GÜLERMAK
209	195	KONTEK
214	203	RASEN

223	228	GÜRBAĞ
229	245	AE ARMA ELEKROPANÇ
230	215	LOTUS
232	-	DORÇE
233	242	ZAFER
236	200	METAG
240	219	KOLİN
242	-	PREKONS
248	217	TEPE

Kaynak: ENR listesi

2015'te listede yer alan Türk müteahhitlik firmalarının uluslararası pazarlarda elde ettikleri gelirler 29,3 milyar dolar oldu. Böylece Türk müteahhitlik firmaları, gelirlerini bir önceki döneme göre yüzde 43,4 artırmıştır.

Türk müteahhitlik firmalarının gelirlerinin listedeki firmaların toplam gelirleri içerisindeki payı yüzde 3,8'ten yüzde 5,6'ya çıkmıştır. Listedeki yer alan firma isimleri şöyle:

2015	2014	FİRMA ADI
50	-	ÖZTÜRK
83	110	RÖNESANS
126	181	POLİMEKS
128	114	ENKA
159	164	TAV
169	180	TEKFEN
170	163	ALARKO
180	194	NUROL
92	107	ANT YAPI
197	-	ÇALIK
116	116	NATA
217	-	MAKYOL
223	249	YAPI MERKEZİ
225	221	LİMAK
227	202	CENGİZ
246	-	GAMA
247	217	KOLİN

Listede Türkiye 2003 yılında sadece 8 müteahhitlik firması ile yer alırken, 2013 yılında bu sayı 38'e, 2015 yılında ise 43'e ulaştı. Türkiye, listede son 3 yılda firma sayısı itibariyle Çin'den sonra 2. sırada bulunuyor. ENR'nin 2015 yılına ait 250 dünya firması listesinde İNTES üyesi 24 firmanın yer alması, yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitlik firmaların giderek güçlendiklerini ve etkinliklerini artırdıklarını gösteriyor.

- **Hedef Pazarlar**

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerinde mevcut Pazar alanlarımızda kalıcı olunması hedeflerinin yanı sıra mevcut pazarların geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca katma değeri yüksek projelerde yer alınması hedeflenmektedir.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerin 2023 yılı hedefi 100 milyar dolardır. Türk müteahhitlik firmalarının etkin olduğu BDT-Orta Doğu-Körfez ve Kuzey Afrika coğrafyasında da etkinliğin bu hedefe ulaşmak için sürdürülmesi hedeflenmektedir. .

Ekonomi Bakanlığı'nca Sahra altı Afrika'ya yönelik hedef ülke çalışması gerçekleştirilmiş olup, Etiyopya, Nijerya, Mozambik ve Gana öncelikli ülkeler olarak ön plana çıkmaktadır.

Müteahhitlerimizin bu hedef pazarlara etkin olarak girebilmesi için söz konusu ülkelerde daha güçlü, nitelikli elemanlarla donanmış bir yurtdışı teşkilatı oluşturulması ve yeni pazarlar için proje desteği oluşturulması gerekmektedir.

- **Rakip Ülkeler**

Her pazarın özelliğine, bulunduğu ülkeye göre rakiplerimiz değişebilmektedir. Ancak, genel olarak Çinli ve Hintli firmalar müteahhitlerimizin en önemli rakipleridir.

Çünkü, bu ülke firmaları Devletten çok önemli finansman desteği görmektedirler. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde teminat mektubu temininde karşılaşılan sorunlar, yurtdışında istihdamın üzerindeki ağır vergi gibi yükler rekabet olanaklarımızı sınırlandırmaktadır.

Türk müteahhitlerimizin yine en önemli rakipleri Türk müteahhitleri olabilmektedir. Yurtdışında açılan bir ihaleye çok sayıda Türk firmasının girmesi aşırı fiyat tenzilatlarına neden olmaktadır. Bu da kimi zaman teklif edilen fiyatlar ile işlerin yarım kalmasına yol açmaktadır. Bu durum Türk müteahhitlerimizin itibar kaybına neden olmaktadır. İnşaat sektörüne girişte hiçbir asgari koşulun bulunmayışı, sektörde yaşanan imaj erozyonunun temel nedenlerinin başında gelmektedir. Bu nedenle müteahhitlik kriterlerinin belirlenmesi sektörün geleceği için büyük önem arz etmektedir.

İNŞAAT SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ

- **Sektörün Güçlü Yönleri:**

Türk inşaat sektörünün Dünyanın her yerinde, her iklim koşulunda kaliteli işler üretebilecek kapasitesi vardır:

Sektörümüzün güçlü yanları aşağıda yer almaktadır. Buna göre:

- Güçlü, güncel makine ve ekipman parkı
- Deneyimli ve yetenekli teknik personel
- Teknolojik imkân ve bilgi birikimi
- Yeterli yerli makine ve malzeme yan sanayi
- Uluslararası ihale ve iş deneyimi
- Değişik iş dallarında deneyim ve uzmanlık
- Merkezi karar alma süreçleri ile maliyet odaklı faaliyet ve esneklik
- Hızlı iş yapabilme ve mobilizasyon yeteneği
- Yüksek risk alma potansiyeli,
- Yatırım potansiyeli yüksek ülkelere coğrafi yakınlık ve lojistik üstünlük
- Maliyetlerin belirli limitlerin içinde tutulabilmesi,
- Büyük sermayelere gereksinim duymadan ve hızlı şekilde hareket edebilme,
- Yurtdışında lokal ihtiyaçların iyi tanınması ve yerel otoritenin işleyişini ve mekanizmalarının yabancılara göre daha iyi bilinmesi,
- Değişik şartlara hızlı uyum sağlayabilme yeteneği,
- İnisiyatif alabilme yeteneği,
- İş yapma ve aldığı işi bitirme kararlılığı

- **Zayıf Yönleri**

- Sektöre giriş-çıkışın kolay olması nedeniyle müteahhit sayısının fazlalığı,
- Müteahhit sayısının fazlalığının iş hacimlerinin daralmasına neden olması,
- Bürokratik engellerin fazla olması,
- İşçilik maliyetlerinin yüksek olması,
- Sertifikalı işçi sayısının az olması,
- Finansman altyapısının zayıf olması,
- Ar-Ge faaliyetlerinin yetersiz olması,
- Sektörün arkasında yer alacak özel ya da devlet kaynaklı finansman ve sigorta imkânlarının kısıtlılığı ve devlet desteği eksikliği,
- Sözleşme ve risk yönetimi sorunları
- Müşavir firmaların yeterli büyüklüğe ulaşmamış olması,
- Özellikle yurt dışı işlerde Teminat mektubu temininde güçlükler ile karşılaşılması,
- Yurt dışı inşaat işlerinde gidilen ülkelerin mevzuatları konusunda bilgi eksiklikleri,
- Aşırı düşük fiyat tekliflerin kar marjlarını düşürmesi ve sistemde büyük firmaların varlığının zayıf kalması.

- **Fırsatlar**

- *2023 hedefleri ve güçlü ekonomiye geçiş sürecinde inşaat sektörü açısından kalıcı ve hızlı bir iç talep artışı mümkün olabilecektir.*
- *“Gelişmekte olan ülke” sıfatıyla potansiyel alt ve üst yapı talebi,*
- *Artan nüfus şehirleşme ile paralel konut ve altyapı talebi,*
- *AB üyeliğine geçiş kapsamında bu ülkelerde müteahhitlik hizmetleri verme şansı.*
- *Türkiye’de mesleki yeterlilik belgesinin zorunlu hale gelmesi ile işgücünün niteliklerinin artması*

- **Tehditler**

- *İçinde bulunduğumuz dönemde dünya ekonomisindeki dalgalanmaların doğrudan doğruya ülkemiz ekonomisini etkilemesi nedeniyle geleceğe ilişkin öngörülerini olumsuz etkilemesi nedeniyle tüketim eğilimini azaltması,*
- *Kamu İhale Mevzuatı ve uygulamalarının çözümleyemediği aşırı düşük tekliflerin sektör karlılığını dolayısıyla sermaye birikimini engellemesi,*
- *Düşük fiyatların “iş ahlakı ve etiği”ni de olumsuz etkilemesi ile inşaat kalitelerinin düşmesi,*
- *ilkede “müteahhit” kavramı ile ilgili bir tanımın ve sınırlamaların olmaması,*
- *Orta Doğu’da karışıklıklar baş göstermesi.*
- *AB ekonomilerindeki dalgalanmalar.*
- *Emtia Fiyatlarının düşmesi ile petrol ihracat eden ülkelerdeki ekonomik dar boğazlar*